

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 49.

Fredagen den 16 maj.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande maj.

§ 2.

Sedan herr Odqvist, vilken den 16 januari innevarande år jämte fem andra ledamöter av kammaren utsetts till deputerad, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, att med Konungen överlägga, avlidit, företogs nu, enligt därom av kammaren den 13 i denna månad fattat beslut, val av deputerad i herr Odqvists ställe.

Därvid avlämnades 94 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »Gemensamma listan» och med namnet *Magnusson* i Tumhult; och var, enligt 3 § 2 mom. i stadgan om val till riksdagens utskott, till deputerad således utsedd herr Magnusson i Tumhult.

På hemställen av herr vice talmannen beslöt kammaren, att underrättelse om valet skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omnämnda valet.

§ 4.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 400, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning; och

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 49.

nr 401, med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4 A, 4 B och 117, bevillningsutskottets betänkande nr 41, bankoutskottets utlåtanden nr 46, 47 och 51, första lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28 samt andra lagutskottets memorial nr 39 och 40.

§ 6.

Vidare föredrog jordbruksutskottets memorial, nr 86, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre be-
medlades levnadsvillkor.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 7.

Ordet lämnades härpå till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att statsutskottets utlåtanden över fjärde huvudtiteln, A och B, sättas först bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagen och att ärendena i övrigt må uppföras å samma föredragningslista i den ordning, vari de förekomma å föredragningslistan för i dag.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Vid härpå skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 584, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för inrymmande i skolundervisningen av upplysning och utbildning i levnadsvett och humanitet, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 9.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 192, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av

vattenlagen m. m., dels ock elva i anledning därav väckta motioner.

§ 10.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 41, angående lag om ändrad lydelse av 235 § i lagen om bankrörelse den 22 juni 1911;

nr 42, rörande förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt;

nr 43, angående förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, lag om rätt till verk av bildande konst samt lag om rätt till fotografiska bilder;

nr 44, angående förslag om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

nr 45, angående ifrågasatta ändringar av förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 46, angående lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen;

nr 47, angående förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg;

nr 48, angående förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 49, angående lag med vissa bestämmelser om rätt att föfoga över annan tillhöriga fondpapper;

nr 50, angående förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 51, angående förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker m. m.;

nr 52, rörande förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

nr 53, angående restitution i vissa fall av erlagda tobakslicensavgifter;

nr 54, angående viss ändring i gällande bestämmelser om avsöndring från hemman av inägor;

nr 55, angående utredning för jämkning i den norrländska ägostyckningslagstiftningen;

nr 56, rörande lag angående upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan;

nr 57, angående förslag till dels förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasarettstadgan den 18 oktober 1901, dels ock förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901;

nr 58, rörande lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj

1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 59, angående förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 60, angående lag om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § strafflagen;

nr 61, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge avslutad konvention rörande flyttlapparnas rätt till renbetning;

nr 62, angående lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning; samt

nr 63, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ utsökningslagen och lag om ändrad lydelse av 30 § konkurslagen.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 125, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående upprätthållande av kommerskollegii verksamhet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 89, i anledning av väckta motioner angående uppläggande av en statens fria jordbruksegnahemsfond och en statens fria fiske-
rifond; och

nr 90, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens rätt till viss till industrien upplåten jord jämte skogar och vattenfall m. m.; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete samt två i ämnet väckta motioner.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Månsson* i Hagaström under 7 dagar fr. o. m. den 17 maj och
» *Bergman* likaledes » 7 » » 17 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.25 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 17 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1919 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar S. I. W. Philipson och S. Th. Palme, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Philipson, Sten Isak Walter, v. häradshövding, med 39 röster,
 » Palme, Sven Theodor, direktör, » 24 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1920 försiggått:

herr Olauson, Knut Arvid, bankokommissarie, med 45 röster,
 » Rune, Axel Olof, ledamot av riksdagens andra
 kammare, » 44 » ,
 greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, » 28 » .

Ernst Trygger.

Anders Örne.

Malte Sommelius.

J. A. Hedenström.

År 1919 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar C. E. Kinander, G. Kobb och K. E. H. Hildebrand, vilka voro i tur att avgå; dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Kinander, Carl Emil, v. häradshövding, fullmäktig i järnkotoret, med 45 röster,

fullmäktige:

herr Kobb, Gustaf, professor, med 43 röster,
 » Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, fil. doktor, » 43 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1920 försiggått:
 herr Jespersen, Jöns Peter, ledamot av riksdagens
 första kammare, med 43 röster,
 » Strömberg Otto, Mauritz, ledamot av riksdagens
 första kammare, » 42 » ,
 » Ekman, Carl Gustaf, ledamot av riksdagens
 första kammare, » 41 » .

*Ernst Trygger.**Anders Örne.**Malte Sommelius.**J. A. Hedenström.*

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 400, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning; och

nr 401, med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 125, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående upprätthållande av kommerskollegii verksamhet blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 4.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 88—90 samt andra särskilda utskottets memorial nr 4, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Nilsson i Kabbarp, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå med avseende på föredragningssättet, att endast kantrubrikerna uppläsas och att detta föredragningssätt iakttages jämväl med avseende på statsutskottets utlåtande nr 4 B.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående anslaget till chefen för lantförvarsdepartementet, anförde

Herr Hansson i Rättvik: Herr talman! Vid genomläsandet av fjärde och femte huvudtitlarna i Kungl. Maj:ts proposition nr 1 i år såväl som i fjol kan man ej undgå att göra sina reflexioner, och samma reflexioner återkomma, då man tar del av statsutskottets utlåtanden i dessa ärenden. Regeringen är sammansatt av personer, tillhörande partigrupperingar, som vid valtillfällena och annars använda mycken möda för att söka bibringa folk den uppfattningen, att de skulle vara synnerligen angelägna om att använda sin ställning i regering och parlament att avsevärt pressa ned utgifterna för militärväsendet. Ja, det hette visst någonstans »successiv minskning av försvarsbördorna fram mot avvärpning». Jag må tillstå, att jag har synnerligen svårt att i Kungl. Maj:ts proposition eller i det nu föreliggande utskottsbetänkandet utläsa ett enda uppriktigt försök till manifesterande av den, som man hoppas, förefintliga ärliga viljan att göra allvar av sina utfästelser. Visserligen kan påvisas, att nedprutningar förordas på enstaka punkter, men de äro av så obetydlig omfattning, att de inte alls räcka till för en täckning av resp. programpunkter.

Ang. anslagen till lantförvarsdepartementet.

Jag begriper fullväl, att man vid en sådan efterlysning av den resultatgivande viljan kommer viftande med en hel liten arsenal argument till försvar för sina underlåtenhetssynder. Här talas om de ostadiga förhållandena ute i världen, vår nyaste försvarskommission, som skall göra duundersusen m. m. m. m. Vi känna till alltsammans detta och ha hört det ända till leda. När det gäller att konstruera svepskäl för en ovilja att åstadkomma en förändring, då sparar man ej på krafterna. Det är för övrigt rätt så märkligt härvidlag, att då det gäller anslag på miljoner och åter miljoner till det mest improduktiva, som kan tänkas, den högsta exponenten för allt vansinne, då tystnar talet om de statsfinansiella svårigheterna. I ett sådant ögonblick existera tydligen icke dessa. Inför militarismens Molok faller det sunda förnuftet samman. Här hade, förefaller det mig, varit ett det allra lämpligaste område till avsevärda besparingar för att få medel till andra nödvändiga saker, som nu, tack vare de så kallade finansiella svårigheterna, få stå tillbaka. Man vore nästan frestad att inför en sådan politik, som här föres, stämpla talet om de statsfinansiella svårigheterna som rent hyckleri.

Ang. anslagen
till lantför-
svarsdeparte-
mentet.

(Forts.)

I det föreliggande utskottsbetänkandet förekomma reservationer på vissa punkter. Det anmärkningsvärda är emellertid, att en stor del av dessa avgivits endast av en ledamot inom utskottet, nämligen medlemmen av försvarskommissionen herr Hansson i Stockholm. Det är betecknande, att han icke lyckats draga med sig sina egna partikamrater inom utskottet, så att de gått med på hans reservationer. Jag skall icke använda några elaka ord om detta förhållande, jag endast passar på tillfället att konstatera detta.

Allt tyder, mina herrar därpå, att man har rätt att hysa en viss bestämd farhåga för framtiden beträffande möjligheten att komma till en avveckling av vårt försvarsväsen. En fluga gör visserligen några ansatser till ett surr, men en fluga gör gu'nås ingen sommar.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på den föredragna punkten och därmed avslag på hela utskottsutlåtandet.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anslaget
till arméför-
valtningen.

Punkten 3, angående anslaget till arméförvaltningen.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 2 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte öka ordinarie anslaget till arméförvaltningen, nu 322,104 kronor, med 40,775 kronor till 362,879 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herr Hansson i Stockholm, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Hansson i Stockholm anförde: Herr talman! Jag har tillåtit mig att inom statsutskottet vid denna punkt anteckna en reservation med yrkande om viss nedsättning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet. Vid avgivandet av denna reservation såväl som andra reservationer har huvudmotivet för mig varit en stark känsla för nödvändigheten av att åstadkomma besparingar i de militära utgifterna. Det är riktigt, som det har påpekats, att det inom riksdagen råder en mycket stark strävan att hålla statsutgifterna nere, och det har vid olika tillfällen, när det gällt civila ändamål, vidtagits rätt avsevärda nedprutningar i Kungl. Maj:ts äskanden. Det förefaller mig emellertid, att om man över huvud taget

skall gå till besparingar, så bör man i första hand inrikta sig på de utgifter, som gälla de militära ändamålen, och det synes mig, som borde man inom statsutskottet på ett helt annat sätt ha kunnat sträva efter att här åstadkomma den lättnad i den statsfinansiella situationen, som kan vinnas genom nedsättningar i Kungl. Maj:ts äskanden.

*Ang. anslaget
till arméför-
valtningen.
(Forts.)*

Jag har velat göra dessa allmänna erinringar vid den första punkt, där jag låtit anteckna en reservation. Denna speciella punkt rör frågan, huruvida det inom arméförvaltningen nu skall upprättas en ny revisionsbyrå och med anledning därav nya tjänster skola komma till stånd. Det anföres i statsverkspropositionen, att revisionsärendenas antal under de senare åren i oerhörd grad ökats, men det påpekas av arméförvaltningen, att denna ökning vore förorsakad av den nya härordningens genomförande, och torde vid sådant förhållande komma att fortgå om än i mindre utsträckning, tills härordningen blivit fullt genomförd, för att därefter minskas eller avstanna.

Ökningen hänför sig sålunda väsentligen till genomförandet av 1914 års härordning. En bidragande orsak har givetvis också varit de senaste årens mobiliseringar, som ökat arbetet på alla områden. Det påpekas emellertid i propositionen, att vid beräkningen av behovet har man endast tagit hänsyn till normala förhållanden och sålunda icke beräknat de nya arbetskrafterna med hänsyn till den särskilda ökning, som ägt rum på grund av mobiliseringarna.

Men om man sålunda tar som huvudskäl, att en ökning ägt rum för genomförandet av 1914 års härordning, då reser sig av sig själv frågan: finnes det någon rim och reson uti att skrida till en utökning av arbetskrafterna, till organiserandet av en ny byrå inom arméförvaltningen i samma ögonblick man står inför en omedelbar revision av den härordning, som föranlett ökningen i arbetet? Det synes mig vara riktigare att under sådana omständigheter, då det här icke kan råda någon tvekan därom, att inom mycket kort tid en revision av 1914 års härordning kommer till stånd, låta med organiserandet av nya tjänster inom arméförvaltningen anstå, till dess den nya härordningen eller den nya försvarsorganisationen blivit klar och man sålunda kan på säkrare grund bedöma behovet. Det förefaller mig rimligt, att man till dess fortsätter med den hittillsvarande anordningen med en extra föredragande inom arméförvaltningen och med de hjälptjänster, som på annat sätt kunna anskaffas.

Det är av detta skäl, jag har hemställt, att denna nya revisionsbyrå icke måtte komma till stånd. I enlighet med mitt yrkande skulle sålunda tre av de av Kungl. Maj:t begärda nya tjänster av riksdagen icke beviljas. Mitt förslag skulle medföra en kostnadsbesparing av 11,147 kronor 50 öre.

Yrkandet rörande själva slutsumman kan först framställas på nästa punkt, men det finns anledning att redan nu taga ställning, då saken har utvecklats såväl av Kungl. Maj:t som av utskottet under här förevarande punkt.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att beträffande den före-

Ang. anslaget till arméförvaltningen. liggande motiveringen yrka bifall till den reservation jag här har framfört.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag vill redan nu avgiva ett uttalande i anledning av vad herr Hansson här anfört under denna punkt.

Han har där riktat sig speciellt mot Kungl. Maj:ts förslag att för arméförvaltningen begära anslag på extra stat till förstärkta arbetskrafter för revisionen.

Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att en god statsförvaltning kräver bland annat en väl och fast organiserad revision. Revisionen är i själva verket varje förvaltnings öga. För att den skall kunna fylla denna sin uppgift, bör den intaga en självständig ställning och hava nödiga arbetskrafter till förfogande, så att den hinner snabbt avverka det arbetsmaterial, den får sig underställt. Om en revision skall vara god och ändamålsenlig, går det icke an, att ett eller annat års damm lägger sig över arbetsmaterialet, detta bland annat därför att uti de anmärkningar, som framställas, och de beslut, som på grund av dessa anmärkningar fattas, det också kommer att ligga direktiv för förvaltningen på skilda områden. Jag har själv varit i tillfälle att personligen göra mig förvissad om, att den besparing, man tror sig göra genom att icke ställa nödig arbetskraft till förfogande för en effektiv revisions utförande, helt enkelt innebär en missriktad sparsamhet. Den besparing, som nu ifrågasättes av herr Hansson, uppgår icke till mer än c:a 11,145 kronor.

Nu har påståtts, att med en minskad övningstid arbetsmaterialet skulle så väsentligt minskas i arméförvaltningen, att ökade arbetskrafter icke skulle behövas. Så ligger emellertid icke saken. Det är visserligen så, att de ökade inkallelser, som hava ägt rum, framför allt 1914, ju hava orsakat arméförvaltningen en ökad arbetsbörda. Men det är även andra omständigheter, som göra, att arméförvaltningen även med en väsentligt förkortad övningstid för de värnpliktiga kommer att ha fullt upp med arbete, och icke minst på revisionsavdelningen, däribland den omständigheten, att armén mer och mer har övergått att själv tillverka persedlar och materiel, som den behöver och som förut lämnats åt den enskilda företagsamheten. Den utvecklingen kräver helt enkelt förstärkta krafter i arméförvaltningens revision.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Vid granskning av den huvudtitel, varom nu är fråga, har jag för min del funnit, att departementschefen vinnlagt sig om att synnerligen ingående sovra de militära äskandena.

Av gammal vana och, som det synes, fullkomligt oberörda av de senaste tidshändelserna ha våra militära myndigheter fortsatt att framlägga militära önskelistor, kommit med sådana förslag, att,

om realiserade, de antagligen skulle kommit herr finansministern att riva sina kläder av förskräckelse inför utsikten att nödgas anskaffa dessa kolossala summor. Av herr krigsministern har sålunda redan på detta förberedande stadium tillbakavisats för artilleri-behov 65,523,200 kronor, för intendenturbehov 15,459,000 kronor och för fortifikationsbehov 12,645,300 kronor. Alltså har tillsammans över 93 miljoner kronor på detta sätt utmönstrats, och detta ensamt i fråga om större poster. Härtill kommer att även i fråga om de mindre anslagsbeloppen krigsministern, som det synes mig, verkligen vinnlagt sig om att göra besparingar. Jag har därför svårt att förstå den talare, som inledde denna debatt, då han påstod, att det alls icke skulle ha gjorts ansatser i den riktningen.

*Ang. anslaget till arméförvaltningen.
(Forts.)*

Vid sådant förhållande hava jag och mina meningsfränder ansett, att, såsom läget nu är och då vi hava en härordning, som tillsvidare är gällande, och med personal, som måste avlönas, man icke kunnat komma stort längre i fråga om besparingar än vartill regeringen kommit. Därför hava vi i huvudsak och med mycket små ändringar velat tillstyrka departementschefens förslag.

Beträffande den revisionsbyrå inom arméförvaltningen, mot vilken herr Hansson i Stockholm ensam reserverat sig — ty det är att märka, att han icke lyckats övertyga ens sina egna partikamrater inom utskottet om det kloka eller riktiga uti att icke bevilja denna revisionsbyrå på extra stat — vill jag i anslutning till vad herr krigsministern anförde påpeka, att ingenting i en förvaltning är av större vikt, än att man har en väl ordnad revision.

I fråga om arméförvaltningen skulle väl den nuvarande departementschefen kunna anses vara i eminent grad sakkunnig. I ty att han ju för några år sedan på uppdrag av den Hammarskjöldska regeringen verkställde en ingående granskning av arméförvaltningens räkenskapsväsen och arbetssätt, och då han nu bestämt förklarar att revisionsavdelningen bör förstärkas och bjuder övertygande skäl för sin mening, anser jag att vi böra följa honom.

Beträffande revisionen fastställdes under 1916 till återbetalning 63,900 kronor och till överföring mellan olika anslag 62,100 kronor genom sammanlagt 826 resolutioner. Det är alldeles klart, att ju effektivare revisionen är, dess bättre användning kan man få för de anslagna medlen, och dess större garantier har man för att icke felaktiga och överflödiga utbetalningar o. s. v. göras.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Hrr Hansson i Stockholm: Herr talman! Om jag icke missförstod herr statsrådet, så gjorde herr statsrådet gällande, att en ökning av övningstiden icke kunde anses såsom huvudorsak till ökningen av revisionsarbetet, och att sålunda en minskning av denna övningstid heller icke skulle kunna anses medföra en minskning av nämnda arbete.

Jag kan icke personligen upptaga någon tvist med herr statsrådet på denna punkt, men jag skall tillåta mig återropa vad armé-

Ang. anslaget
till arméför-
valtningen.
(Forts.)

förvaltningen i det fallet anført i sitt yttrande. Arméförvaltningen säger: »Det vore nämligen uppenbart, att en utsträckt övningstid för huvudmassan av de värnpliktiga och en ökning i antalet övningspliktiga årsklasser ävensom de talrikare kommenderingarna till nyinrättade skolor och utbildningskurser m. m. icke allenast skulle öka räknenskapernas omfång och göra dem mera invecklade, utan även föranleda ökning i antalet underdåniga framställningar, ansökningar, ersättningsanspråk, kostnadsberäkningar och utredningar av varjehanda slag.» Det förefaller mig, som om den ökningen i framställningar, som här berörts av arméförvaltningen, med nödvändighet också måste öka revisionsarbetet, och det synes mig finnas goda skäl att antaga, att en minskning av övningstiden eller en annan organisation av vårt försvarsväsende skulle ha en minskning av revisionsarbetet till följd. Det är ju dock så, att det icke blott är eventualiteten av att minska övningstiden, som vi diskutera, utan en omläggning av hela vårt försvar, och det förefaller mig, som om detta med nödvändighet skulle medföra en minskning i arbetet på ifrågavarande område.

Det är ytterligare en synpunkt, som jag skulle vilja påpeka, utom detta, att vi stå inför en allmän försvarsrevision, och det är, att det redan ligger inför riksdagen ett förslag om sammanslagning av försvarsdepartementen. Detta synes mig vara ett ytterligare skäl att vänta med vidtagande av någon förändring i organisationen av arbetet inom arméförvaltningen, tills denna fråga blivit löst och man kan taga hänsyn till de förändringar i fråga om arméförvaltningens sammansättning, som kunna bli en följd av en sådan sammanslagning.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson
Herr talman! Jag vill mot vad den senaste ärade talaren anförde säga, att om han hade vänt sig exempelvis mot den personal, jag föreslagit måtte få uppföras på intendents- eller fortifikationsdepartementets stat, då skulle jag förstätt honom. Det förslaget har han emellertid tillstyrkt, men då det är fråga om revisionen, då är det, som den ärade talaren yrkar avslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet kan vara övertygad om att jag helst skulle velat avstyrka även de av honom nämnda nya poster. Det har emellertid varit nödvändigt att iakttaga en viss begränsning i reservationernas antal. Detta har medfört, att jag vid de punkter, där jag ansett utsikter att vinna nedsättning finnas, anført reservation, men icke vid några andra.

Jag har vänt mig mot den största ökningen av arbetskrafterna, som begärts, därför att jag anser, att den hittillsvarande organisationen i fråga om revisionen mycket väl bör kunna bestå ännu ett år i avvaktan på försvarsrevisionens resultat.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson:

Herr talman! Den ärade talare, som sist hade ordet, har genom sitt sista anförande tydligt konstaterat, att han icke ingått i prövning av själva behovet och ändamålet, som skulle tillgodoses, utan tagit detta belopp endast därför, att det var större än de andra, utan att undersöka behovet därav, och huruvida det var lämpligt att draga in just på detta.

Ang. anslaget
till arméför-
valtningen.
(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm: Jag förstår icke, hur man av ett yttrande, som slutar med ett konstaterande av att jag funnit, att nuvarande organisation av revisionen inom arméförvaltningen bör kunna fortgå, tills försvarsrevisionens resultat är klart, kan draga den slutsatsen, att jag icke ingått i en prövning av behovet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härpå föredrogs *punkten 4*, angående förstärkning av arbetskrafterna i arméförvaltningen; och yttrade därvid

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Genom det beslut, som nyss fattats i fråga om motiveringen, har grunden för det yrkande, jag i denna reservation framställt, bortfallit.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet i dessa punkter föreslagit blev av kammaren bifallet.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16, angående anslag till rekryteringskostnader.

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 14 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

- a) i riksstaten uppföra ett nytt ordinarie anslag, benämnt »Rekryteringskostnader, reservationsanslag»; samt
b) under detta anslag anvisa ett belopp av 810,950 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- 1:o) i riksstaten uppföra ett nytt ordinarie anslag, benämnt »Rekryteringskostnader, reservationsanslag»; samt
2:o) under detta anslag anvisa ett belopp av 614,350 kronor.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Under denna punkt yttrar en reservant bland annat följande: »Da med hänsyn till den förestående allmänna revisionen av vårt försvarsväsen det heller icke kan anses önskvärt att nu företaga en mera omfattande rekrytering, bör någon begränsning även av övriga rekryteringskostnader kunna ske.»

Som bekant tillsatte Kungl. Maj:t den 18 sistlidne december en kommission för att bereda de frågor om begränsning av de militära utgifterna och därmed sammanhängande ärenden, som av vederbörande departementschefer hänvisades till densamma. Vid denna kommissions tillsättande framhöll hans excellens herr statsministern bland annat, att en fullständig revision av det svenska försvarsväsendet borde företagas, så snart den definitiva freden blivit slutet och de därigenom inträdande förhållandena i världen kunde överskådas, särskilt med hänsyn till de stora frågor om en ny internationell rättsordning och ett nationernas förbund, vilka nu av alla kulturfolk framfördes till lösning i samband med den blivande fredsuppgörelsen.

Då den proposition, som nu föreligger till behandling, föredrogs i statsrådet, fällde departementschefen ett yttrande, som tyder på, att man vid denna tidpunkt ansåg, att revisionen skulle kunna företagas inom en snar framtid. Departementschefen yttrade nämligen: »Fastmera måste nu, då världskriget är avgjort och freden efter allt att döma står för dörren...» Hyste man den tiden förhoppning, att freden skulle slutas inom de närmaste dagarna eller veckorna, så har denna förhoppning icke gått i uppfyllelse. På en dag när har nämligen ett halvt år förflutit, sedan kommissionen tillsattes, och ännu är freden icke slutet.

Denna mellantid med dess osäkerhetstillstånd har för armén varit till stor nackdel. Jag har redan vid ett föregående tillfälle haft anledning framhålla de svårigheter, som härav vållats för utbildningen. Men även beträffande rekryteringen hava svårigheter uppstått, och det har uppkommit ett osäkerhetstillstånd inom armén, som närmast skulle kunna liknas vid de känslor, den hyser vilken bor i ett hus, där han vilken dag som helst kan vänta, att rivnings- eller ombyggnadsarbete skall taga sin början. Det är icke angenämt att bo kvar i ett sådant hus, och det är ännu

mindre lockande att flytta in i det. Om armén skall kunna vidmakthållas, är det därför ett trängande behov, att den bebådade revisionen tager sin början redan under den närmaste framtiden och att, intill dess det sålunda utarbetade förslaget föreligger samt blivit prövat och antaget av Konung och riksdag, ingen åtgärd måtte vidtagas, som rubbar grunden för arméns bestånd.

Att sålunda vidmakthålla armén är av betydelse icke blott därför, att vi under den brydsamma tid, som stundar, till dess den nya härordningen kan bli färdig, måste ha ett betryggande försvar, utan även med hänsyn till den bebådade nya härordning, som skall komma.

Under förra urtima riksdagen hyste antagligen många förhoppning, att fred skulle kunna slutas under sådana former, att man skulle kunna vidtaga en mer eller mindre fullständig avrustning. Dessa förhoppningar hava tydligen icke gått i uppfyllelse. Sinnesstämningen mellan de olika nationerna är nämligen för närvarande icke sådan, att den leder till tanken på en evig fred, och de former, som bebådas för folkens förbund och för den internationella rättsordningen, komma icke att berättiga någon avrustning utan på sin höjd en inskränkning av de nuvarande försvarsbördorna. Under sådana omständigheter kommer den närmaste uppgiften sannolikt att bliva en revision av den bestående härordningen med hänsyn ej endast till det förändrade utrikespolitiska läget, utan även till de erfarenheter, vilka kunna dragas ifrån det stora världskriget; vid en sådan revision och den omorganisation, som skall börjas efter densamma, är det naturligen av största betydelse, att den härordning, vi nu ha, icke under den tiden lider något avsevärt avbräck utan åtminstone i huvudsak vidmakthålles.

Häremot torde emellertid kunna invändas, att tiden ännu icke är inne att företaga en revision av så stor omfattning. Ännu är nämligen folkens förbund icke bildat, ännu är inbjudan icke utfärdad till Sverige att deltaga i detsamma, och ännu har något program för de blivande inskränkningarna i försvarsbördorna icke uppgjorts. Men detta hindrar icke, att starka skäl föreligga för att snarast möjligt börja revisionsarbetet. Ty, som jag nyss antydde, måste revisionen även omfatta en bearbetning av erfarenheterna ifrån världskriget. Vi ha från åtskilliga håll hört framhållas, att världskriget föranledt nya och förenklade utbildningsmetoder, vilka skulle kunna göra det möjligt att förkorta utbildningstiden för väsentliga personalgrupper. Från andra håll återigen förfäktar man, att världskriget gjort en utsträckning av specialutbildningen nödvändig. Man måste nämligen utbilda ett ökat antal befäl och manskap för kulsprutetjänst, för förbindelsetjänst, för befästningsarbeten och för det egentliga ställningskriget, och i sammanhang därmed har man gjort gällande, att infanteriet måste omorganiseras, och att inom dess ram bör uppsättas nya specialavdelningar för dessa ändamål, så att infanteriet härigenom skulle upphöra att vara ett enhetsvapen med enhetsutbildning och i stället

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

Ant.
rekryterings-
kostnaderna.

(Forts.)

övergå till ett samlingsvapen för avdelningar med olika specialutbildning.

Allt detta måste utredas, och denna utredning kommer säkerligen att taga all den tid i anspråk, som står till buds innan folkens förbund är bildat och försvarsprogrammet uppgjort. Uppskjuter man denna utredning i avvaktan på att det slutliga revisionsprogrammet skall kunna fastställas, måste arbetet härigenom fördröjas, emedan man icke på förhand undanjort nämnda utredning angående erfarenheterna från världskriget.

Såsom ett skäl för att redan nu vidtaga vissa åtgärder inom vårt försvarsväsende har emellertid även framhållits, att folkens förbund törhända kommer att bildas under sådana former, att vi icke få bibehålla något avgörande ord, då det gäller att bestämma om vår utrikespolitik och om vårt försvarsväsende. Jag kan icke dela denna uppfattning, utan hyser fastmer förhoppning, och icke blott en förhoppning, utan en fast förtröstan att Sverige endast kommer att ingå i nationernas förbund med fullt obeskuren självbestämmanderätt och under sådana former, att svenska folket fortfarande genom sina representanter kan bestämma om landets försvaret.

Under sådana förhållanden finner jag ingen anledning föreligga att nu föregripa den bebådade utredningen, och då reservationen i viss mån skulle innebära detta, anhåller jag att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag kan i två avseenden instämma med den siste ärade talaren. Det ena gäller önskvärdheten av att snarast möjligt komma ifrån det osäkerhetstillstånd på försvarsrådet, som för närvarande råder. Därav följer det andra instämmandet, och det gäller den av talaren uttalade önskan om ett snart igångsättande av en ny försvarsrevision. Ehuru icke av samma skäl som den närmast föregående talaren anser även jag det synnerligen önskvärt, om denna revision mycket snart kunde komma till stånd, och jag tror icke, att det längre kan anföras några bärande skäl för uppskjutande av en utredning om en allmän revision av vårt försvarsväsen.

Den försvarskommitté, som tillsatts i vårt broderland Danmark, har redan börjat sitt arbete, och man har utarbetat en plan uppsatt i tre punkter för detta arbete. Den första punkten gäller åstadkommandet av en samlad översikt över utvecklingen inom försvaret under tiden 1914—1919, den andra punkten avser frågan om de militära förhållandena under den nuvarande övergångstiden, och den tredje gäller det framtida ordnandet av härens och marinen förhållanden.

Detta förefaller mig vara en god ordning för behandlingen av dessa frågor, Särskilt det att man icke, i avvaktan på den allmänna försvarsrevisionen, låter allting vara flytande, utan går in på frågan, hur man skall ordna det under övergångstiden, synes mig vara värt all uppmärksamhet.

Ty om vi icke snabbt kunna komma till en överenskommelse om den framtida försvarsorganisationen, så är det dock synnerligen önskvärt att snart komma ifrån den absoluta hållningslöshet, som nu råder i fråga om bedömandet av de militära frågorna. Vi veta i närvarande stund absolut icke någonting. Vi måste i hela vårt ståndpunktstagande ha förutsättningar, som äro mer eller mindre löst grundade. Det vore således synnerligen önskvärt, om vi icke även under 1920 års riksdag nödgas röra oss med samma osäkerhet, att försvarsrevisionen kommer i gång, så att åtminstone till 1920 års riksdag vissa preliminära grundlinjer kunna framläggas, på det att riksdagen då måtte hava en fastare utgångspunkt för bedömandet av de militära utgifterna, än som för närvarande finnes.

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

Beträffande den reservation jag här låtit anteckna, har jag i densamma, såsom också anfördes av den föregående ärade talaren, pekat på, att hela det nuvarande systemet för rekrytering ur många synpunkter är osympatisk. Mig förefaller det i vart fall i högsta grad osympatiskt att med en relativt stor penningssumma locka en ung man att taga tjänst för två eller tre år, för att han, sedan han väl tagit anställning skall vara bunden där, även om han efteråt skulle komma till den uppfattningen, att han helst skulle önska hela värvningen ogjord.

Jag tror att den uppfattningen, att det nuvarande rekryteringssystemet är olämpligt, delas på nästan alla håll. Rekryteringssakkunnige ha också uttalat sig starkt mot de former, som nu användas, men det har icke ansetts möjligt att upptaga till behandling frågan om hur man i annat fall skall se till, att de, som skulle fast anställas vid armén, finge sådana villkor, att icke det nuvarande rekryteringssystemet skulle behöva användas.

Vad jag i min reservation främst vänder mig emot, är frågan om anställningspremierna för de värnpliktige. Jag har härtill ett särskilt skäl utom de anförda, nämligen att de värnpliktiga av 1918 års klass, som det här främst skulle gälla, icke ha undergått någon militär utbildning under innevarande år; i vart fall var det icke avsikten, att de skulle undergå någon militär utbildning, enligt de försäkringar vi erhållit från statsrådsbanken. Det har synts mig, att det under sådana förhållanden vore ännu mindre lämpligt att genom höga anställningspremier söka locka dem att övergå till fast anställning inom armén.

Ett av mina huvudskäl är dock, att jag anser det olämpligt, att vi under den övergångstid vi nu genomleva, då man icke vet hur framtiden egentligen kommer att gestalta sig, fortfarande skola bedriva rekryteringen i samma omfattning som hittills.

Jag kan icke se någon fara för vårt försvar i att man minskar antalet av de rekryter, som anställas, men däremot har det förefallit mig, som om det vore möjligt att även här åstadkomma en besparing, och jag har därför velat använda denna punkt för att hävda den synpunkten, att det är nödvändigt att i nuvarande statsfinansiella läge spara, där besparingar över huvud äro möjliga.

Ang. rekryterings-
kostnaderna.} Jag har därför här yrkat en nedsättning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet med 196,600 kronor och anhåller, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

(Forts.)

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Inom rekryterings-sakkunniga, vilka utgjordes av överste Hammarskjöld såsom ordförande samt herrar Ingvarsson och undertecknad, voro vi alla fullkomligt ense med den föregående ärade talaren om att utdöma dessa anställningspremier. Men vi få väl lov att se denna fråga även ur den synpunkten, att premien bör räknas som en del av avlöningen. Att avskaffa dessa premier, innan man satt något annat lönebelopp i stället anser jag för min del icke gå för sig. Därför kan jag egentligen icke förstå, hur herr Hansson kan förorda en faktisk löneminskning, då han i sin reservation ju riktar sig huvudsakligen mot premierna åt anställda värnpliktiga. Dessa värnpliktiga ha redan undergått en utbildning, och under denna ha de icke åtnjutit den avlöning, som andra fast anställda haft, och meningen med detta premiesystem har väl från början varit att hålla dessa värnpliktiga skadeslösa för den förlust de lidit under den utbildningstid, de faktiskt haft mindre betalt än kamraterna med fast anställning, som undergått precis samma utbildning. Avskaffar man premierna, måste man väl i all rimlighets namn sätta något annat i stället, och då så icke har skett, eller föreslagits måste jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Den ärade representanten på Stockholmsbanken klagade över hållningslöshet ifråga om försvarsangelägenheternas ordnande. Jag undrar, om hans grepp på frågan är ägnat att minska denna hållningslöshet. Att på det sätt, han använder, godtyckligt gripa in än här och än där på olika punkter i budgeten kan, såvitt jag förstår, aldrig bidra till att öka hållfastheten hos det hela.

Vad nu angår rekryteringen, säger reservanten, att han icke vill vara med på en mera omfattande. Det kan vara skäl undersöka, vad följden blir, om man nu skulle väsentligt inskränka rekryteringen. Förhållandet är ju, att det går bra att rekrytera under lågkonjunkturer på arbetsmarknaden men dåligt när högkonjunkturer råda. Nu ha vi haft högkonjunktur under flera år, och följaktligen har det gått mycket dåligt med rekryteringen. Det har resulterat däri, att vi egentligen bara ha underbefäl av högsta manskapsgraden; vi ha i stort sett endast furirer. Innan en rekryt kan bli användbar såsom furir, behöver han en utbildningstid av tre år. Om man nu stryper rekryteringen, som herr Hansson vill göra för detta år, så kommer man att vara alldeles utan furirer om tre år, ty då ha, om icke alla, så åtminstone de flesta av de äldre, som nu äro i tjänst, försvunnit, och då står herr Hansson, när han skall göra sin härordning, alldeles utan furirer, och det kan väl aldrig vara hans mening.

Ser man saken ur den synpunkten, att man fruktar för att vi

här skulle engagera oss för så lång tid, att man icke tillräckligt hastigt skulle kunna genomföra eventuella omorganisationsåtgärder, så är den faran obefogad, ty anställningskontrakten gälla ju endast i tre år, och sedan behöver ju staten icke förnya dem, om den icke vill.

Även ur en annan synpunkt är herr Hanssons ståndpunkt mycket underlig. Han har visat i sin reservation, att han icke vill ha några värnpliktsinkallelser, och har inför ett annat forum uttalat, att de värnpliktiga icke få användas annat än till handräckningsarbete. Har man den uppfattningen borde man väl vara angelägen att rekrytera på frivillighetens väg, ty varje soldat, som man tager på frivillighetens väg, komme att göra en värnpliktig överflödig i det att man i första hand använder de fast anställda till handräckningsarbete.

Därtill kommer att vi nu tydligen gå mot en arbetslöshetsperiod, och då tycker jag, det är konstigt att täppa till även detta, låt vara något begränsade, avflöde för överskottet på arbetsmarknaden. — Detta om motiveringen i det hela.

Vad anställningspremierna angår, finner jag herr Hanssons motivering rätt så egendomlig. Herr Hansson säger, att anställningspremierna synas kunna inbesparas med hänsyn till den alltmera framträdande svårigheten att på den vägen rekrytera det fast anställda manskapet.

Men detta är väl icke något skäl, om man utgår ifrån att man över huvud taget vill ha värnpliktiga att övergå till fast anställning. Snarare skulle det motivera en ökning av premiernas storlek.

Nu är det ett faktum, att dessa värnpliktiga äro att föredraga framför dem, som man vanligen får vid rekryteringarna, även om de ej hunnit få en sådan utbildning, som kan anses som full soldatutbildning, ty de äro äldre. För de värnpliktiga, som komma att rycka in under april, har man ju, om de tagas under sommarens lopp, redan en hel del utbildning undangjord.

Jag tror således, att reservantens ståndpunkt i dessa fall icke alls är bärande, och ansluter mig till det yrkande, som avser bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Ett par korta repliker!

Herr Jönsson i Revinge gjorde gällande, att ett indragande av anställningspremier för de värnpliktiga skulle innebära en faktisk minskning i lönerna och att man således måste på annat sätt se till, att de värnpliktiga kunde hållas skadeslösa, om de ginge miste om dessa premier. Resonemanget är naturligtvis alldeles oriktigt. Då jag utgår ifrån att de värnpliktiga icke skola värvas såsom fast manskap, kan det icke gälla någon minskning i deras löneförmåner, ty några löneförmåner kunna icke komma i fråga förrän vid tidpunkten efter det de tagit värvning. Mitt förslag innebär således ett sätt att förhindra, att man fortsätter

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

värvandet av värnpliktiga till fast manskap. Detta har jag öppet sagt ifrån i min reservation och det är min ståndpunkt.

Därmed förfaller också det resonemang, som här framfördes av herr Söderhielm. Jag har icke sagt, att man skall fortsätta med att anstränga sig att värva värnpliktiga till fast manskap. Men även om man hade den utgångspunkt, från vilken herr Söderhielm utgick, så vore mitt resonemang icke oriktigt. Ty såsom det står i min reservation, har icke förra årets anslag till anställnings- och avskedspremier helt kunnat användas. Det har således visat sig, att det anslag, som för närvarande beviljats för detta ändamål, är för högt tilltaget, och det har sålunda därigenom visat sig, att man bör kunna indraga den del av anslaget som gäller anställningspremier. — Detta förefaller mig att vara ett nytt skäl för att söka komma till en minskning.

Jag måste till slut förklara, att jag icke kan vara med om en sådan ordning, att man skall försöka locka arbetslösa in i armén med dessa premier.

Hans excellens, herr statsminister Edén: Herr talman! Jag har icke begärt ordet med anledning av den reservation eller det yrkande, som blivit gjort i den nu föreliggande punkten, och jag skall om den endast yttra, att det förefaller mig vara självklart, att så länge man har den nuvarande organisationen, man inte indrager ett anslag, som dock är behöfligt för att låta den något så när tillfredsställande fungera i en mycket viktig del av maskineriet.

Men jag föranleddes att taga till orda med anledning av de uttalanden i ett mera allmänt ämne, som ha förekommit med anknytning till denna punkt. Den första ärade talaren förde nämligen resonemanget in på önskvärheten av att inom kort, så snart som möjligt, tror jag han uttryckte sig, få till stånd den definitiva revisionen av vårt försvarsväsen. Jag skall med anledning därav be att få förklara, att den nuvarande regeringen och jag för min del ingenting bättre skulle begära än att med det allra snaraste kunna sätta denna revision i gång. Men den ärade talaren erinrade själv i det citat, som han gjorde ur mitt anförande till statsrådsprotokollet i december förra året, att det då uttryckligen framhölls, hur utgångspunkten för denna blivande revision måste vara, att en definitiv fred kommit till stånd och att de förhållanden i världen, som genom freden skola uppkomma, kunna låta sig överskådas. Den ärade talaren framhöll i en annan del av sitt anförande, att freden icke är slutet, att förhållandena mindre än någonsin låta sig överskådas; och det förefaller mig, att han därvid själv pekat på vad som gjort, att det icke varit möjligt och i denna stund icke heller är möjligt att sätta den stora revisionen i gång. Det går nämligen icke att utan vidare här draga en parallell mellan våra svenska förhållanden och vad som skett i Danmark. Talaren på Stockholmsbänken påminde om att en dansk försvarskommitté redan sitter sedan ett halvt år, och

att den kommittén också, som han nämnde, har enats om vissa huvudlinjer för sitt arbete. Men om man ser en smula närmare efter, skall man finna att det, när denna danska kommitté tillsattes, icke gavs något som helst positivt direktiv för riktningen av dess arbete. Man kan säga, att hela yttrandet vid dess tillsättande från regeringshåll i den lag, som efter dansk sed beslöts, inskränkte sig till att rätt och slätt tala om, att kommittén skulle bearbeta frågan om försvarsväsendets organisation; i vilken riktning, efter vilka grundtankar, därom sades vid detta tillfälle icke ett ord. På samma sätt är det med den organisering av den danska kommitténs arbete, som herr Hansson i Stockholm omnämnt. Man behöver bara erinra sig de angivna grundlinjer, som han läste upp. Den danska kommittén har enats om att dels studera utvecklingen av det danska militärväsendet från 1914 till nu, dels studera frågan om en övergångsordning och dels slutligen som tredje avdelning taga frågan om en definitiv ordning till omprövning. Allt detta är ju, som herrarna mycket väl höra, endast och allenast rubriker. Det innehåller icke ett ord om, i vilken riktning man tänkt sig, att arbetet skall gå, det är därför som den danska kommittén har kunnat tillsättas och som den har kunnat, åtminstone formellt, börja sitt arbete,

Om vi nu här i Sverige skulle vara tillfredsställda med en kommittétillsättning med så ytterligt allmänt avfattad instruktion, om vi skulle vara tillfredsställda med ett kommittéarbete, som till en början nöjde sig med att rent schematiskt angiva de huvudrubriker, under vilka man ville börja arbetet, ja, då kunde givetvis en kommitté tillsättas och hade kunnat tillsättas redan tidigare. Men det har i Sverige varit en princip, och jag tror en mycket god princip, att man icke sätter i gång en sådan vidlyftig apparat, utan att ha åtminstone någon fast utgångspunkt för den riktning, i vilken arbetet skall bedrivas, några utgångspunkter för vad man möjligen skall kunna komma till, och vad den kommittétillsättande myndigheten önskar att man skall försöka utreda. Det är dessa direktiv, som alltjämt äro omöjliga att giva. Det behöver icke utvecklas, att den omöjligheten alltjämt står kvar, så länge freden icke är sluten och frågan om nationernas förbund icke blivit avgjord, än mindre har blivit klart, i vad mån detta nationernas förbund, som vi dock hoppas skall komma till stånd, kan få någon verklig livskraft. Det är detta som gör, att regeringen icke kan finna, att det vore lyckligt och skulle lända till fördel att nu omedelbart tillsätta en dylik stor försvarskommitté. Vi äro livligt medvetna om, att svårigheterna för övergångstiden äro mycket stora. Det kan ju hända, att man blir tvungen att vidtaga särskilda åtgärder för att få upp några riktlinjer för denna övergångstid, om det skulle bli en alltför lång väntan på den verkliga revisionskommittén. Men nog vore det önskvärt, om man kunde låta revisionskommittén få taga även övergångsfrågan om hand, på samma gång som den planlägger sitt arbete för den slutliga revisionen.

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

Jag har velat göra dessa påpekanden, för att man icke skall tro, att denna fråga om den slutliga revisionen från regeringens sida på något sätt förbises. Jag har velat framhålla, att ingen kan önska mera än vi att få sätta detta arbete i gång. Men jag har också velat peka på de synnerligen stora svårigheter, för att icke säga omöjligheter, som för närvarande föreligga, då det gäller att åstadkomma ett sådant arbete med någon verklig effekt.

Herr Jönsson i Revinge. Herr talman! Endast en kort replik till herr Hansson. Han sade att det icke blev någon lönereduktion för de värnpliktiga, som togo fast anställning, om man togo bort anställningspremierna, därför att först då denna personal blev fast anställd, hade den att uppbara lön. Resonerar man så teoretiskt skall jag gärna ge honom fullkomligt rätt i att månadslönen varken blir större eller mindre, om de få anställningspremierna vid själva anställningen eller ej. En värnpliktig, som tar fast anställning torde emellertid icke se saken på det sättet. Om han, som t. ex. förhållandet i allmänhet är — det finns ju olika bestämmelser — får 100 kronor för ett års anställning och 300 kronor för två, i anställningspremie, är det alldeles klart, att hans årslön ökas med 100, eventuellt hälften av 300 kronor för denna anställning. Det tror jag att han fäster stort avseende vid när fråga är om anställning.

Nu sade herr Hansson, att han icke ville, att man skulle rekrytera bland de värnpliktiga. Förut har överste Söderhielm framhållit, att man på den vägen får de bästa volontärerna, och all den stund dessa volontärer äro avsedda att bli befäl, som skola ha en uppfostringsverksamhet i sitt slag bland de värnpliktiga, kan jag icke förstå annat, än att man så länge vi verkligen ha en härordning och nödgas anlita underbefäl, bör försöka få någorlunda hyggligt folk och överhuvud taget de bästa och lämpligaste ungdomlingar, som kunna fås.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hansson i Stockholm, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Ang.
rekryterings-
kostnaderna.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 115 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 17*, angående anslaget till arméns reservstater, begärdes ordet av

Ang. arméns
reservstater.

Herr Hammarskjöld, som anförde: Herr talman! Då arméns reservstater organiserades år 1914, bestämdes löne- och pensionsbeloppen för dessa stater i ett visst förhållande till löne- och pensionsbeloppen för motsvarande grader av officerare och underofficerare på aktiv stat. Nu ha emellertid genom förra årets och denna riksdags beslut tillfälliga förbättringar gjorts i löne- och pensionsbeloppen för officerare och underofficerare på aktiv stat. Härigenom har den från början rådande proportionen emellan lönerna och pensionsbeloppen för å ena sidan, reservstaten och å den andra, den aktiva staten förskjutits. Detta är så mycket betänkligare, som år 1914 vissa ändringar vidtogos i det av sakkunniga utarbetade förslaget till reservstat för armén. Redan Kungl. Maj:t minskade sålunda lönebeloppen med 10 %, och på särskilda utskottets förslag minskade riksdagen även pensionerna med samma procenttal, ehuru beloppen samtidigt avrundades. För att endast anföra ett exempel, erhåller en generalsperson på reservstat vid 65 års ålder 4 500 kronors pension eller samma pensionsbelopp, vilket år 1914 tillkom en överste på aktiv stat vid uppnådda 60 år. Nu har emellertid för den aktiva staten överstes pension höjts till 6,000 kronor, överstelöjtnants pension höjts till 4,900 kronor och majors till 4,400 kronor. Härigenom erhåller en generalsperson på reservstat avsevärt lägre pension, icke blott än en överste utan även än en överstelöjtnant på aktiv stat, och han erhåller endast 100 kronor större pension än en major på aktiv stat. Under sådana förhållanden är det tydligt, att en revision i detta avseende är erforderlig om reservstaten skall kunna upprätthållas.

Jag förstår mycket väl, att under de förhållanden, som nu råda, det varit mycket svårt för de sakkunniga att hinna med att utreda löne- och pensionsfrågorna för så många olika stater, och jag ber att få begagna detta tillfälle att uttrycka min tacksamhet för att officerare och underofficerare på aktiv stat redan blivit ihågkomna både i fråga om lönerreglering och pensionsförbättring. Jag hoppas emellertid att denna välvilja mot armén skall fortsätta och att det skall finnas möjligt att redan till nästa års riksdag framlägga förslag om tillägg till löner och pensioner för officerare och underofficerare på arméns reservstat.

Under denna förhoppning anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18—22.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkterna 23 och 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. vissa
skjututbild-
ningskurser.*

Punkten 27, angående anslag till utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 25 av förevarande huvudtitel, hemställde utskottet, att riksdagen måtte för anordnande av vissa utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 60,350 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Hansson* i Stockholm förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Hansson* i Stockholm. Herr talman! Jag skall inskränka mig till att på denna punkt yrka bifall till min reservation. Såsom framhållits i reservationen är det här fråga om vissa, icke i år men under de senaste åren nytillkomna särskilda utbildningskurser, som det enligt mitt förmenande icke finns tillräcklig anledning att fortsätta med under nuvarande förhållanden och i avvaktn på försvarsrevisionen.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr *Söderhielm*. Herr talman! Dessa kurser äro avsedda dels för officerare och dels för underofficerare. Herr *Hansson* motiverade sitt avslagsyrkande med hänvisning till de ändrade förhållandena, men det är väl ändå knappast så att förhållandena ändrat sig därhän, att, så länge det blir fråga om krigsoperationer, man skall upphöra att skjuta med gevär och kulsprutor. I annat sammanhang har herr *Hansson* också vänt sig mot kulspruteanskaffningen, vilket tyder på att han anser det vapnet vara överflödigt. Icke heller kan jag gilla, att man icke skall utbilda befäl, därför att vi leva i ovisshetens tid. Just den omständigheten, att det är mindre trupp inne, gör, att man därmed har mera fri-

het att ägna sig åt befålets utbildning, och denna möjlighet bör begagnas.

På den grunden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. vissa
skjututbild-
ningskurser.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 28—30.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 31, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

*Ang. det fri-
villiga skytte-
väsendet.*

Under punkten 29 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,653,500 kronor, dels ock medgiva, att av detta anslag ett belopp av 1,000,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, finge ställas till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 10,000,000 skarpladdade patroner m/94, med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 90 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp.

Ut i en inom andra kammaren väckt motion, nr 159, hade sedermera av herr *O. Nilsson* i Örebro m. fl. hemställts, att Kungl. Maj:ts framställning i punkten 29 av fjärde huvudtiteln icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten den 7 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 366, ytterligare föreslagit riksdagen medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1919 utbetalas krigstidstillägg enligt de grunder, som för samma år kunde varda bestämda i fråga om krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag och med avslag å den av herr *O. Nilsson* i Örebro m. fl. i ämnet väckta motionen,

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,626,000 kronor;

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 1,000,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, finge ställas till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 10,000,000 skarpladdade patroner m/94, med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 90 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp; samt

II. med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 366 medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1919 utbetalas dyrtidsbidrag enligt de grunder, som för samma år kunde vara bestämda i fråga om dyrtidsbidrag åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad, Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Waldén* och *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till den av herr *O. Nilsson* i Örebro m. fl. väckta motionen avslå Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag för 1920 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande samt

II. — — — — —.

Punkten föredrogs. Därefter anförde:

Herr Hallén: Jag tillåter mig, ehuru fullständig lekman på detta område, att i alla fall påkalla kammarens uppmärksamhet ett ögonblick.

Det är väl i alla fall så, att av allt slags sakkunskap har under dessa kulturens krisår ingen blivit så skamfilad och bankruterad som just den militära. Ty det erinra vi oss alla, att bland alla de stjärnor, som stråla högst på den svenska militära sakkunskapens himmel, lysa väl ändå alltjämt både F-båtspolitiken och den ettåriga värnpliktens välsignelser med ingalunda föraktlig glans, om de ock snart börja få de slocknande dankarnas blekhet över sig. Jag vågar tro, att dessa något skarpt formulerade ord kunna ha sin tillämpning även på det ifrågavarande anslaget. Det sunda lekmanförståndet, som under de senare åren med framgång reagerat mot lovsångerna till nyssnämnda militära ideal, kan säkerligen med fullt fog gå till attack mot det förevarande anslaget till den frivilliga skytterörelsen.

Jag har under några år haft tillfälle att i olika delar av landet få se en smula av det sätt, varpå denna skytterörelse arbetar, och det har gjort, att jag har fått en ingrodd misstro gentemot denna form av frivillig försvarsverksamhet. Jag har också försökt, så lekman jag ändå totalt måste vara på denna punkt, att få

de s. k. sakkunniga, d. v. s. våra militärer, att fälla något kritiskt omdöme om den frivilliga skytterörelsen. Det erkänner jag gärna har misslyckats. Jag har ännu aldrig hört någon svensk officer, som velat kritisera hela denna apparat.

Ang. del frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Här föreligger en liten analogi, och det är den, att liksom på den tiden, då Fabian Månsson riktade sina attacker mot F-båtspolitiken, och hela den svenska marinofficerskåren bara begabbade honom och menade, att han var alldeles felaktigt underrättad — han stödde sig här på utländska sjömilitära sakkunniga — så tror jag också, att man kanske hittilldags måste vända sig rent av till utländsk militär sakkunskap för att få höra ett sant kritiskt ord om den militära frivilliga skytterörelsen här i vårt land.

Jag tillåter mig nämligen nämna, att när jag för några år sedan hade möjlighet att jämte några kamrater deltaga i en studieresa till några av de krigförande länderna, så hampade det sig icke sämre, än att vår studieledare, en major i generalstaben von Schweitzer, avgav ett yttrande i frågan vid ett tillfälle, som jag själv sökte arrangera, för att jag av honom skulle få veta värdet av den enskilde soldatens skjutskicklighet, och jag begagnade då tillfället att referera något om den svenska frivilliga skytterörelsen. Han framhöll därvid, vad som för oss vanliga lekmän synes ganska självfallet, nämligen att med det moderna krigets utveckling kommer på de stora avstånden det grova artilleriet att bli det avgörande och på de korta avstånden maskingevär och kulsprutor att få sin fullt dominerande betydelse. Han framhöll också, att hur värdefullt det än är, att den enskilde soldaten har sin skjutskicklighet, så kommer denna till sin egentliga betydelse, när det det gäller t. ex. rekognosceringar och annat, när det gäller att ute i terrängen ha säker hand och säkert öga; och naturligtvis erkände han också, att när man har den ettåriga värnplikten, varmed vi äro välsignade, så bör denna nödvändiga del av den militära utbildningen därunder kunna bibringas. Jag tror därför, att vi vanliga lekmän i dessa frågor kunna mycket lugnt lita på ett sådant betraktelsesätt på denna sak ur rent militär synpunkt.

Men denna sak har också en annan synpunkt, och jag tillåter mig här vädja icke bara till mina partivänner i kammaren utan lika mycket till de stora skarorna av lantmän inom såväl det ena som det andra partiet. Här i riksdagen iakttages numera den allra största sparsamhet, åtminstone på många punkter, då det gäller statens medel, och där man beviljar statsanslag i den ena eller andra formen, så utgår man från den förutsättningen, att det skall vara noggrann kontroll över det sätt, varpå penningarna användas. Men jag vågar påstå, att dessa 1½ miljon kronor, som beviljas till den frivilliga skytterörelsen, äro penningar, som mången gång vråkas ut till fullständigt ingen nytta, och den kontroll, som utövas över, huru dessa statsmedel användas, är ofta av det mest torftiga slag.

Man kan se hur det tillgår på vissa trakter i vårt land, där man bildar skytteföreningar, som arbeta utan den ringaste kontroll

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

och som avge rapport om så och så många protokollförda skott. Där ligger man på lördags- och söndagskvällar i fyllan och villan och smäller av sina skott samt avger sedan sina rapporter över verksamheten under året och får så ut sina bidrag. Jag känner till en socken och en liten plats i Dalsland, där man fick ut en post på 520 kronor, och där det faktiskt av santliga medlemmar i skytteföreningen icke fanns mer än två å tre man, som kunde skjuta anständigt, åtminstone icke så pass bra som en vanlig värnpliktig kan lära sig. Hur kan detta kontrolleras?

Sådana former av skytteverksamhet finnes det mycket gott om. Att det sedan finnes skytteveteraner av den gamla Sohlmanska skolan, veta vi allesammans, och att det finnes en del folk, som ivra för denna sak, är nog så sant, men att här bedrivs ett slöseri och att här är bristande kontroll, är icke tu tal om. Jag tycker också, att skola vi ivra för en alldeles frivillig så att säga amatörverksamhet på det här området, då skulle sannerligen våra bond-söner och de, som annars roa sig med detta, följa med tiden och lägga om dessa frivilliga övningar till ett slags skyttegravsrävande och övningar med maskingevär, kastande med handgranater och andra av nutidens militära finesser. Men något sådant förekom ju i regel icke i våra skytteföreningar, utan där går man fortfarande i de gamla spåren; och, som sagt, fränsett den skepsis, med vilken vi med vårt lekmanaförnuft måste betrakta en sådan sak, så måste vi reagera mot att anslå så pass stora medel till ett ändamål, om vilket man kan hysa det största tvivel, huruvida penningarna bliva rätt använda. Det har man hört från så många håll.

Jag yttrade en gång till en ledamot av skytteförbundens överstyrelse dessa kritiska reflexioner, och då svarade han med det samma, att om det är så illa ställt i kommunerna, i skytteföreningarna, och om detta rapporterades in, så skola vederbörande sannerligen hållas efter. Jag undrar just, hur man skall kunna hålla efter några sådana. Det kan ju icke finnas statsanställda inspektörer i socknarna, som kunna kontrollera det sätt, varpå skytteföreningarna driva sin verksamhet. Jag tror, att t. o. m. bland dessa, som ivra för bibehållandet av alla de institutioner, som äro nödvändiga för fosterlandets försvar, finnas åtskilliga, som verkligen fråga sig, om den reella försvarskraften för vårt land lider någonting av att äntligen detta anslag utgår ur budgeten.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Med herr Hallén förenade sig herr Nilsson i Kristianstad.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! I anledning av den närmast föregående talarens anförande rörande bristande kontroll över det anslag, som har lämnats till det frivilliga skytteväsendet, så vill jag här allvarligen uppmana honom att ingiva till mig eller Kungl. Maj:t ett medde-

lande om varest och på vilken tidpunkt som denna oriktiga användning utav anslagna medel förekommit. Jag skall i vad på mig ankommer icke underlåta att söka utreda den saken.

Men på grundval av allmänna talesätt kan ingenting göras, och därför ber jag den ärade talaren, om han inte nu här i kammaren är itillfälle därtill, att han sedan till mig bestämt preciserar, var denna bristande kontroll har förekommit.

Det var något underligt att också få höra, hur han önskade — eller kanske inte önskade, men eventuellt ifrågasatte — att skytterörelsen skulle omläggas, jag skulle vilja säga till en skyttegravsrörelse. Jag tror dock, att det bästa är att låta skytterörelsen fortsätta i de former som den hittills har haft och att icke söka driva den in på några andra banor.

Beträffande det frivilliga skytteväsendets betydelse för folkförsvaret synes det icke råda några delade meningar om den saken i sådana demokratiskt styrda länder som Schweiz och Danmark. Vi veta alla, trots allt som anförts, att Schweiz har ett synnerligen utvecklade frivilligt skytteväsende, och det har även Danmark. I vårt land har rörelsen stora sympatier i olika samhällsklasser, ehuru det dock finnes också motståndare till densamma, man kan också säga inom alla samhällsklasser, det vill jag medge, och den föregående ärade talarens yttrande utgör ju ett bevis därför.

Otvivelaktigt har det frivilliga skytteväsendet en stor uppgift att fylla inom vårt försvarsväsende icke minst för närvarande. Den uppgiften ökas nämligen, enligt min mening, i samma mån som man ifrågasätter att minska övningstiden för de värnpliktiga. Anslaget har ju utgått hittills efter de av riksdagen prövade grunder, och skytteöverstyrelsen har uti regleringsbrevet anbefallts att tillse, att de grunderna också iakttagas och tillämpas. Att nu helt hastigt dra in ett anslag av denna natur skulle ju störa själva organisationen, ställa den inför en ödesdiger situation, en situation, som jag hoppas, att kammaren icke för sin del vill medverka till att den måtte inträffa.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Denna historia om anslagen till skytteföreningarna har ju upprepats nästan varje år, och denna gång har det varit den ärade ledamoten på Älvsborgsbänken, herr Hallén, som tagit upp frågan på nytt.

Jag hyser för honom synnerligen stor veneration, så fort det gäller alla de verksamhetsområden, som han för övrigt har sig förelagda här i livet, men när han ger sig in på taktiska och rent militära frågor, får jag lov att säga, att han i det fallet spelar ut väl många okunnighetens kort och visar en oförmåga att bedöma hela denna situation, som jag i högsta grad beklagar.

Det är icke lämpligt att behandla skytteverksamheten, genom vilken många människor i vårt land anse sig kunna bidra till stärkandet av vårt försvar så att man helt enkelt tillgriper giftiga fraser och elaka ord. Allt vad herr Hallén förde fram rörande skytteverksamheten var ett uttryck för hans djupa förakt

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

för denna rörelse. Det är dock många män i landet som ägna sig åt densamma, och herr statsrådet förklarade nyss att på flera ställen i Europa finnes denna rörelse uppborn av folkets önskan att gagna sitt fädernesland, och jag tror, att förhållandena äro densamma här i Sverige.

Att under sådana förhållanden föra fram den ena anklagelsen efter den andra på grund av i det hela obefogat sladder och lösa påståenden och lägga detta fram i kammaren såsom god valuta, det tycker åtminstone jag för min del icke är passande. Herr statsrådet riktade också till herr Hallén en allvarlig erinran om hans plikt att klarlägga frågan och uppgiva på vilken plats, var och vid vilken tidpunkt sådana missbruk förekommit, som herr Hallén påpekat. Jag tar för givet, att herr Hallén också följer uppmaningen. Man kan icke utan vidare bevis påstå att det utan kontroll samt i fyllan och villan förstöres patroner och skytteredskap, utan att man framlägger bevis för sina påståenden.

Jag anser, att herr Hallén i detta fall bör frälsa sin själ genom att framlägga faktiska uppgifter och icke blott stödja dem på lösa grunder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Om herrarna slå upp sid. 48 uti betänkandet, så finnes å densamma en redogörelse för hur detta anslag disponeras, och när man läser igenom denna redogörelse, har man svårt att förstå, hur något sådant fruktansvärt slöseri som herr Hallén här påtalat kan äga rum i fråga om detta skytteanslag. Ty av redogörelsen framgår tydligt, att huvuddelen av anslaget, nämligen 1 miljon kronor, utgår i naturaleveranser i form av ammunition från arméförvaltningen, och det är väl alldeles omöjligt för skytteföreningarna att bedriva något slags slöseri med denna ammunition, som väl skjutes upp i allmänhet.

Vidare utgår av anslaget 2 kr. per skytte medlem kontant, och det är väl med dessa penningar det stora slöseriet skulle äga rum. Om man nu antar, att en skytteförening har 50 medlemmar, och det övertvägande flertalet har väl icke stort mera, så gör detta ett belopp på 100 kronor eller kanske något däröver, och jag tror inte, att man med den 100-lappen, för vilken skall bestridas åtskilliga administrationskostnader m. m., kommer så värst långt, i fall man slösar med penningarna.

Sedermera utgår till kammarskjutning 75,000 kr., till anskaffande av målskjutningsmateriel 3,000 kr. och till riksskyttetävling 10,000 kr. Härtill kommer ett anslag till understöd för anordnande av skjutbanor, uppgående till 44,558 kr.

Jag är övertygad om att dessa anslagssummor få vederbörande nog ordentligt redovisa för; så är alldeles säkert förhållandet med det anslag, som utgår till skjutbanor, där det ju är ett visst bestämt belopp, som utbetalas, för en sådan anläggning, vilket för övrigt i regel absolut icke räcker till anläggningen.

Beträffande skytterörelsens ställning i förhållande till försvarsväsendet i övrigt säger utskottet självt, att det förutsätter, att denna fråga kommer upp till behandling vid den blivande försvarsrevisionen. Utskottet säger nämligen: »Däremot har utskottet, då frågan om det frivilliga skyttväsendets betingelser och ställning torde vid den i utsikt ställda försvarsrevisionen komma under öfvervägande, ansett sig icke böra nu förorda ett ökat anslag till denna verksamhet.» Och på denna grund har det anslag, som av Kungl. Maj:t begärts, nedsatts med 27,500 kr.

*Ang. det frivilliga skyttväsendet.
(Forts.)*

Om missförhållanden råda på detta område, eller om skytterörelsen icke längre har någon uppgift att fylla inom försvarsväsendet, förmodar jag, att den kommande försvarsrevisionen utreder den saken. Men att just nu helt och hållet stryka ett anslag, som under många år utgått, kan jag icke anse vara med billigheten överensstämmande, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! Oaktat jag är synnerligen imponerad av det kraftiga bravorop, som från en ärad representant på Göteborgsbanken följde herr Sommelius' yttrande, skall jag likväl tillåta mig att säga några ord i all korthet.

Herr Sommelius vänliga eriuran om hans respekt för mig på vissa punkter är jag i den angenäma situationen att kunna helt och hållet kvittera vis à vis honom. Jag får likaledes säga, att hans lilla reprimand till mig angående min bristande sakkunskap på detta område kan jag också returnera tillbaka till honom. Ty är det så, att prästerskapet befinner sig i en sådan okunnighet rörande dessa saker, äro icke heller vårt finansväsendes representanter stort mera skickade härvidlag. Här få naturligtvis både den ene och den andre vädja till den verkliga s. k. sakkunskapen. Jag tillät mig för min del vädja till en utländsk auktoritet, och de rent sakliga militära synpunkter, som denne framfört och till vilka jag refererade, ha egentligen icke hittills av någon i kammaren tagits upp till vederläggning. Detta torde nog också vara svårt, ty jag är övertygad om att vi alla, fränsett partilinjerna, ha liksom på känn, att vi i vårt land nått fram till en sådan utveckling på detta område, som jag antytt.

Jag skulle också vilja i anledning av herr krigsministerns eriuran om vikten av att styrka de påståenden, som jag framfört, be att få offentligt förklara, att såväl jag som, enligt vad jag hört, många av kammarens ledamöter nog skola ombestyras, att det skall framläggas ett ganska rikhaltigt material för att belysa riktigheten av de påståenden som framställts angående hur dessa skjutövningar så att säga i vardagslag bedrivs ute i landet. Då herr krigsministern frågade, om vi kunde styrka våra beskyllningar i detta avseende, skulle jag också vilja returnera en fråga till honom genom att säga: hur kan i vanliga fall, då icke riksdagsmän och andra på ett särskilt sätt skaffa fram ett tjänligt material, en verkligt effektiv kontroll utövas angående det sätt,

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

varpå skytteföreningarna bedriva sin verksamhet? Jag betvivlar, att kammaren kommer att bli fullt övertygad, att kontrollen nu verkligen är effektiv.

Jag vill också ur en annan synpunkt erinra om vikten av att man äntligen blir fri från hela denna apparat. Det förhåller sig så, att de medel, över vilka skytteföreningarna förfoga, användas icke bara för att iordningställa skjutbanor utan också till att uppföra skyttepaviljonger. Och det vågar jag påstå, att de församlingar i vårt land skola vara lätt räknade, som icke betrakta uppförande av skyttepaviljonger såsom ett verkligt ont. Värre nästen för dryckesgillen och nattliga tillställningar av varjehanda slag, än vad den övervägande stora delen av våra skyttepaviljonger äro, får man sannerligen leta efter. Om också herr Norman i sitt fosterländska nit betvivlar det aldrig så mycket, är det likväl ett faktum, att otaliga klagomål framställts över det liv, som föres på dylika ställen.

Nu kan man invända, att sådant kan ske snart sagt i vilka samlingslokaler som helst. Det är dock ofta just denna skyttepaviljongernas karaktär av att vara en vanlig neutral samlingsplats, som gör, att om någonting speciellt länder till dansens befrämjande, är detta just fallet med skyttepaviljongerna. Jag har sett massor av sådana, som icke uppförts i annat syfte, och jag skall också med nöje i de uppgifter, som vi skola lämna till krigsministern, referera till sådana ställen. Man kan nämligen få intyg av snart sagt vilken myndighet som helst, att dessa paviljonger allmänt betraktas som en verklig plåga.

Jag vill också nämna, att, som jag tror, kammaren kan med gott samvete avslå anslaget även ur *den* synpunkten, att ett sådant avslag icke ens i ringaste mån betyder ett sönderbrytande av den härordning, som vi äga. Det är ju här fråga om ett anslag till en fullt frivillig verksamhet. Den princip, som kammaren hittills följt rörande anslagen till denna huvudtitel, behöver alltså icke rubbas, om man tager bort ett dylikt anslag, vilket så att säga står vid sidan av alla övriga.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, därför att jag tycker, det måste väcka förvåning, att på denna punkt icke finns några reservanter från det liberala partiets sida.

På grund av allt, som hänt under kriget, torde det vara uppenbart, att det icke kan vara lämpligt fortsätta med ett understödande av den frivilliga skytteverksamheten, vars åtminstone förut påstadda ändamål varit att bilda ett ytterligare underlag för vår ungdoms militära utbildning. Detta har angivits vara syftet med verksamheten och har varit anledningen till det understöd, som av statsmakterna givits. Detta syfte kan icke, efter vad jag kan finna, sägas kvarstå, med hänsyn till världskrigets förlopp och utveckling.

Jag fick en förklaring från herr Jönsson i Refvinge över att

de liberala partiledamöterna i utskottet gett sitt bifall till detta anslag. Förklaringen låg däri, att de ansågo, att dels skulle den allmänna försvarsrevisionen även taga denna sak under omprövning dels vore det, enligt vad herr Jönsson i slutet av sitt anförande framhöll, i sin ordning, att de anslag, som förut utgått, även i fortsättningen komme att beviljas.

Jag tror, att båda dessa skäl icke äro hållbara.

Den allmänna försvarsrevisionen, har icke något efter mitt sätt att se med det frivilliga skytteväsendet att skaffa. Jag tror inte heller, att detsamma någonsin ingått i de allmänna revisioner av försvarsväsendet, som förekommit; denna fråga har aldrig ingått i dessas arbete.

Vad åter gäller spörsmålet om anslaget fortsatta utgående eller icke, är det klart, att det finnes anslag, som man numera vänder sig mot, då de icke längre kunna betecknas såsom särskilt nyttiga eller nödvändiga. Jag erinrar mig den energi, som icke minst herr Sommelius har utvecklats, då han kämpat för avslagsyrkanden, när det varit fråga om anslag t. ex. för kommissionsväsendet, och över huvud för sådant, som ur hans synpunkt varit förkastligt. Min uppfattning är nu, att det här gäller ett ändamål, som man icke kan beteckna såsom vare sig nyttigt eller nödvändigt.

Jag begärde ordet närmast för att inlägga en gensaga mot den överlägsna ton, med vilken herr Sommelius behagade avvisa varje som helst försök från herr Halléns sida att i sitt anförande gå in på dessa saker. Herr Sommelius åberopade och strök särskilt under, att på denna punkt ägde inte herr Hallén den insikt, som behövdes, det vill säga hans sakkunskap skulle härvidlag vara för liten. För den som i likhet med herr Sommelius uppträder nära nog i varje fråga av någon större omfattning, som riksdagen behandlar, är det nog skäl att tänka sig för. Det är anledning betvivla, att herr Sommelius vid sitt uppträdande har verklig insikt och sakkunskap beträffande de frågor, som han i riksdagen kämpar för. Jag tror för min del, att han borde vara försiktig med att anföra sådana argument, och att uppträda såsom en särskild moralpredikant för herr Hallén i detta avseende.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag kan icke förstå varför det från socialdemokratiskt håll alltid skall resas så mycket motstånd mot det frivilliga skytteväsendet. Det sades av den siste ärade talaren, att det endast är nödiga och nyttiga anslag, som här skola prövas och beviljas. Är man emellertid på det klara med att vi över huvud behöva anslag för militära ändamål, anser jag att man i första hand bör kunna vara med om att bevilja anslag till sådan militär verksamhet, som är frivillig, och jag menar att denna rörelse, det frivilliga skytteväsendet, är en sådan, som icke alls vilar på eller stöter på tvång utan helt och hållet har frivillig karaktär.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Det skulle också enligt min mening vara mindre lämpligt att ställa sig avvisande mot ett anslag nu då det beviljats under en hel följd av år. Vi stå därtill inför en revision av försvarsväsendet, om vars utgång vi icke kunna bilda oss ett klart omdöme, varken om vilken utsträckning densamma kommer att få eller hur djupt militärväsendet över huvud är inrotat i det allmänna tänkesättet, ehuru tecken tyda på att det icke kommer att bli vidare populärt för framtiden. Men så länge som i varje fall unga män frivilligt gå att öva sig i vapens bruk och ägna sig åt detta skytteväsende, får man icke, anser jag, draga in anslaget. I visst fall sammanhänger också den frivilliga skytterörelsen med övnings-tiden för de värnpliktiga.

Nu har herr Hallén försökt att slå på en annan sträng. Jag vill instämma med honom därutinnan, att i den mån det frivilliga skytteväsendet sammanföres med nöjeslivet, det kan urarta. Men varje folk rörelse kan urarta på det sättet, såsom också herr Hallén erkände. Vi ha både inom nykterhetsrörelsen och andra rörelser stundom fått ett nöjesliv, mot vilka man kan rikta anmärkningar. I det fallet instämmer jag som sagt med honom, men detta kan icke vara skäl till att neka att bevilja själva anslaget, som i och för sig bör uppmuntras. Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Edberg* instämde häruti.

Herr *Berggren*: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av vad här yttrats, dels om den bristande kontrollen över de medel som äro anslagna till skytterörelsen, dels om skyttepaviljongerna.

Jag vill då nämna, att om det finnes något anslag, över vars användande det utövas kontroll, är det verkligen anslaget till det frivilliga skytteväsendet. Denna kontroll — det kan jag intyga på grund av min tjuguariga verksamhet på detta område — är så minutiöst noggrann, att det säkerligen icke kan av statsmedel användas en krona, utan att dess användning kontrolleras medelst bl. a. bifogade räkningar och verifikationer. Kontrollen är så noggrann, att det för dem, som skola handhava det frivilliga skytteväsendet ute i bygderna, mången gång kan ställa sig ganska betungande att prestera alla de verifikationer och handlingar, som äro nödvändiga för att ådagalägga, att anslagen använts på vederbörligt sätt.

Vidare vill jag nämna, att av statsmedel får icke användas något till uppförande av skyttepaviljonger. De, som byggas av respektive föreningar, uppföras sålunda av föreningens enskilda medel och ha sålunda icke med ifrågavarande anslag att göra. Statsbidraget får endast användas till skjutbanar, icke till paviljonger.

Jag tror sålunda, att de anmärkningar, som riktats mot an-

slaget i fråga, äro alldeles obefogade, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i detta ärende.

Ang. det frivilliga skytte-räsendet.

(Forts.)

Herr Norman: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr Bengtsson i Norup. Jag anser mig dock förhindrad att göra detta då han blott för några dagar sedan här i kammaren betackat sig för det stöd, som från högerhåll givits åt honom och hans meningsfränder inom regeringen. Visserligen var detta, som jag då omedelbart påpekade, överordty kanske man kan komma i den situationen, att man väl kan behöva stödet från högerhåll. Och trots vad han då yttrade, är jag i dag beredd att ge honom mitt stöd, och jag är övertygad om att samtliga mina partivänner i detta avseende dela min uppfattning. Vi komma att ge vårt stöd åt regeringens förevarande framställning, vilken också herr Bengtsson i Norup förorddat.

Det var nu egentligen icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var, då herr Hallén uppträdde och ville göra troligt, att skyttepaviljongerna dels voro uppförda med statsmedel, dels voro härdar, som han uttryckte sig, för onykterhet, nattliv, danstillställningar o. d.

Vad det beträffar att skyttepaviljongerna skulle vara uppförda med statsmedel, har ju beträffande den saken svar redan givits från håll, där man i likhet med, vad fallet är med mig, har en mer än tjuguarig personlig erfarenhet av skytteverksamheten. Detta visar ju också, att herr Hallén i sina påståenden stött sig på grunder, som äro allt annat än hållbara, och att han, såsom anfördes från statsrådsbänken, har pratat i vädret utan några fakta att stödja sig på. Det är för övrigt icke något ovanligt från det hållet.

Om herr Hallén anser lämpligt att här i kammaren utslunga sådana beskyllningar, som han har gjort, mot den frivilliga skytterörelsen och dess män, ber jag att här få nedlägga en bestämd gensaga mot detta. Få torde väl de rörelser vara, som äro värda ett sådant erkännande som denna. Den frivilliga skytterörelsen sammanför ju på frivillighetens väg till upphöjd tävling män av vitt skilda samhällsklasser och förenar dem som goda kamrater om ett gemensamt mål, och detta mål är fäderneslandets bästa och välfärd. Den frivilliga rörelse, som har detta syfte, tycker jag att särskilt högersocialisterna, som ju varna för och vända sig mot bolsjevikrörelsen, vilken särskilt i vårt östra grannland satt så hemska frukter, skulle ha all anledning att vilja stödja. Man kan väl ändå icke blunda för, att tidsläget är allt annat än inbjudande till ro och veklig vila. Det är allvarliga tider, som varsla om faror från olika håll, som vi väl böra vara beredda att möta. Det är icke sådana tider, att vi utan vidare kunna avskriva vårt försvarsväsende och allra minst den värdefulla del därav, som den frivilliga skytterörelsen utgör.

Jag ber, som sagt, att få nedlägga min bestämda protest mot det sätt, varpå herr Hallén ansett tillständigt att göra uttalanden

Ang. det frivilliga skytteväsendet. om en sådan rörelse som den frivilliga skytterörelsen, och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då herr Nilsson i Kristianstad nyss hade ordet, tycker jag, att herr Nilsson kunde haft ett synnerligen lämpligt tillfälle att även inlägga en gensaga mot den hänfulla ton, som här nyss användes av herr Hallén, såväl i den föreliggande frågan som icke så sällan annars. Där hade sannerligen en gensaga varit mer befogad än gentemot herr Somelius.

Då herr Hallén här vid ett tillfälle i sitt anförande nämnde, att i fråga om sakkunskap han som representant för prästerskapet skulle kunna yttra sig med samma rätt som nyss finansmannen, kan det kanske även tillåtas en representant för jordbruket att här uttala sig i rent sakligt hänseende. Herr Hallén yttrade, att ingen gensaga blivit gjord mot det uttalande, han citerat ifrån en utländsk militär auktoritet. Så vitt jag fattade detta uttalande rätt, hade denne person uttalat, att han ansåge skjutskickligheten vara av mindre betydelse, då det gällde den egentliga striden i truppformationer. På längre håll var det ju det grova artilleriet och på närmare håll maskingevären, som fällde utslaget. Men, tillade han, då det gällde rekognosceringar och dylikt, då vore givetvis skjutskickligheten av betydelse. Jag undrar ändå, om icke därmed är medgivet, att just den enskilde soldatens skjutskicklighet dock är av mycket stor betydelse, ty det kan ju komma ifråga för var och en soldat att kommenderas ut på rekognosceringar, och så vitt jag kan bedöma, torde det vara av oerhört värde, att denne enskilde soldat då verkligen besitter en betydande skjutskicklighet, vilken han tilläventyrs kan förvärva i det frivilliga skytteväsendet.

Emellertid förefaller det mig egendomligt, att man nu sätter in sitt motstånd på två punkter. Å ena sidan ett motstånd emot försvarsväsendet över huvud taget. Man vill ha detta nedskrivet så långt som möjligt, men samtidigt sätter man också in motstånd, då det gäller det frivilliga försvarsväsendet, nämligen skytterörelsen. Det synes mig, att det mest logiska och riktiga hade varit, om man verkligen har den uppfattningen och arbetar för att vårt egentliga försvarsväsende skall nedskrivas och i hög grad förminska, att man då samtidigt tillsåge, att den frivilliga form för övningar för försvaret, som vi ha, också upprätthölles, och jag tror, vi därvidlag ingalunda få förringa eller undervärdera betydelsen av det frivilliga skytteväsendet.

Då jag nu har ordet, vill jag eftersom herr Hallén särskilt hänvände sig till jordbrukarna i fråga om deras mening, då det gäller kontrollen över skytteanslagen och då det gäller det sätt, på vilket de handhas, också nämna att jag är övertygad om, dels att även om det kan förekomma fall av missbruk, hans anklagelser dock voro betydligt överdrivna, dels att det givetvis icke vare sig bland jordbrukarna eller bland skytteintresserade finnes

en enda, som icke önskar och vill, att kontrollen skall bliva fullt tillfredsställande, och som icke gärna skulle gå med på sådana former, som kunna göra kontrollen i alla avseenden tillfredsställande. Emellertid tror jag icke, att de missbruk herr Hallén kan peka på, äro av det slag, att man på denna grund kan bryta staven över skytteväsendet. Det gäller i stället att finna en form, varigenom de kunna avlägsnas. Man har dock ej skäl att på sådana grunder yrka avslag på anslaget i dess helhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det har här i dag åter kunnat konstateras, huru djupt den gamla andan sitter kvar. Vid varje tillfälle, då vi diskutera de militära spörsmålen, blir det anledning erinra om, att det dock har inträtt ett nytt läge, som kräver nya synpunkter. Då man hör både liberaler och högermän tala här i dag, är det utifrån det gamla militaristiska betraktelsesättet, och herr Norman, den nye sekreteraren i högerpartiet, underlät heller icke att deklamera om fäderneslandet och nödvändigheten av, att de frivilliga skyttarna stå beredda att försvara detsamma. Vi befinna oss väl dock i ett läge, där man har förhoppning om, att vi icke skola behöva utsättas för den påfrestning, som ett krig skulle innebära, och det är i denna nya situation, som man också kan anlägga nya synpunkter och kan komma fram till att yrka en begränsning i våra rustningar och likaså en begränsning beträffande skytterörelsen, om nu denna skall anses ingå som ett led i våra försvarsanstalter.

Vad, som föranledde mig att begära ordet, var emellertid två särskilda yttranden i den fruktbara samverkan mellan herr Bengtsson i Norup och herr Norman. Herr Bengtsson försökte göra gällande, att frågan, om skytterörelsen fortfarande skulle understödjas från statens sida eller icke, stod i samband med övnings-tiden. Om jag rätt förstod hans resonemang, skulle en eventuell förkortad övnings-tid kunna föranleda honom, att lägga andra synpunkter på frågan om beviljande av statsanslag till skytterörelsen. Jag förstår, uppriktigt sagt, icke det resonemanget, därför att jag överhuvud taget icke kan finna något samband mellan detta anslag till skytterörelsen och frågan om de värnpliktigas övnings-tid.

Det andra yttrandet, som föranledde mig att begära ordet, var herr Normans, när han uttalade, att socialdemokraterna skulle ha någon särskild anledning att här frågå sin ståndpunkt, att inga statsbidrag böra givas till den frivilliga skytterörelsen, därför att det kunde bli nödvändigt, att man med vapen i hand motsatte sig den bolsjevistiska rörelsen. Jag vill säga herr Norman, att enbart den synpunkten, att man här i den frivilliga skytterörelsen skulle förbereda sig för medborgarkriget, är för mig tillräckligt skäl att yrka avslag på detta anslag.

Herr Hallén: Herr talman! Det yttrades av en talare, att

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Jag skulle ha menat eller sagt, att de statsanslag, som utgå till skytteföreningarna, även kunna användas till uppbyggande av skyttepaviljonger. Det påstod senast herr Norman, men jag hänvisar honom till protokollet som jag på denna punkt icke kommer att justera, förrän herr Norman tagit del av densamma. Jag har där tydligt talat om de medel, som av skytteföreningarna disponeras, och de bestå icke enbart av statsbidrag.

Jag känner mycket väl till, att dessa icke få användas till uppförande av skyttepaviljonger, utan att föreningarna därtill måste använda andra medel, som de förskaffat sig. Det blir i alla fall på sätt och vis en ren bokföringsfråga då de, i den mån de på det sättet få medel över tack vare statsbidrag, kunna de få reservera sina egna tillgångar i så mycket rikligare omfattning till att uppföra skyttepaviljonger.

När sedermera herr Norman inlade sin allvarliga gensaga mot mina beskyllningar mot det liv som förehaves på våra skyttepaviljonger. får jag säga att här står subjektiv tro mot subjektiv tro. Om herr Norman verkligen anser att staten uppfyller sin uppfostrande och patriotiska uppgift i de svenska kommunernas liv, kan han få vara av den tron, men gent emot den sätter jag en annan, grundad på lika rikliga erfarenheter, som herr Normans, och styrkt för icke lång stund tillbaka av en lantman här i kammarerna, som särskilt erinrade om, hur i hans bygd man alltid med stor oro och ängslan motsåg de stora skyttesexorna, då de annonserades, ty vad, som förehaves där, är ett allmänt känt faktum. Att däremot de skyttepaviljonger, över vilka herr Norman lagt sin välsignande hand, icke äro skådeplatser för något dylikt, det är mycket möjligt. Det har jag icke påstått, ty det känner jag icke till. Jag vet icke huru Kalmar läns skytteföreningar driva sin verksamhet.

Vad åter herr Bengtsson i Norup yttrade om en minutiös kontroll av dessa statsmedel, så undrar jag, hur denna kontroll egentligen skall kunna strängt utövas. Det skall visserligen vara verifierade räkningar över arbetskraft och material och annat sådant, och det skall vara justerade protokoll förda över alla dessa protokollförda skott o. s. v., men där vi ha en liten förening, där det står en bruksbokhållare i spetsen och ett tjugutal hemmasöner äro medlemmar, vem utövar kontrollen över huru det skötes. Det exempel, jag alluderade på och som jag för herr krigsministern skall be att senare få ytterligare bestyrka, har varit sådant, att man nästan på skoj legat och smållt av sina skott mot bergväggarna, och kontrollen, hur själva verksamheten bedrives, kan naturligtvis aldrig upprätthållas. Det skall visserligen kontrolleras, att man ordentligt lämnar tillbaka dessa 95 % av patronhylsorna och laddramarna, men kontrollen över det sätt, varpå verksamheten bedrives, har man naturligtvis ytterst små möjligheter att effektivt kunna upprätthålla.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Jag vill till en början med tillfredsställelse konstatera, att den näst föregående ärade talaren till protokollet bestämt uttalat, att statsmedel icke användes till skyttepaviljonger, ty vid hans första anförande hävdade han nog en uppfattning, som i viss mån står i strid med den, som han nu senast har uttalat. Jag vill i anslutning till detta och till ett uttalande, som den ärade talaren gjort i sitt föregående anförande rörande dansbanorna, säga, att icke heller till sådana ändamål utgå på något sätt statsbidrag. Dansbanorna skulle jag gärna vara med om att rasera, men flertalet finnes nog icke vid skjutbanorna utan annorstädes, och jag vet icke, om de, som här nu så varmt tala emot detta anslag, lika varmt skulle ivra för att rasera dessa dansbanor här och var hos olika föreningar.

Det statsanslag, som nu utgår, kan icke kontrolleras, säger herr Hallén. Jag vill med anledning därav säga, att det endast är ett påstående från hans sida, men intill dess att han har visat, att icke tillräcklig kontroll utövas, anser jag mig vara berättigad att ställa mig på den ståndpunkten, att jag tror, att man verkligen sökt utöva en tillfredsställande kontroll.

Denna kontroll avser ju givetvis statsanslagets användande. Däremot kan kontrollen givetvis icke avse, hurvida den eller den intar en måltid av den eller den beskaffenheten, ty det ligger ju fullständigt utanför den kontroll, som härvidlag kan utövas. Det är ju alldeles samma förhållande med ett anslag, som utgår till en organisation av denna natur, som i fråga om anslag, som utgår till andra fristående organisationer.

Der var nu fråga om hur man kan kontrollera det understöd, som utgår för anläggande av skjutbanor. Jag ber då att i det sammanhanget få erinra om, att varje skytteförening skall vara ansluten till ett skytteförbund, och att Kungl. Maj:t har ett ombud i varje sådant skytteförbund, och att det åligger detta ombud en mycket betydande kontrollerande verksamhet.

Slutligen har ett uttalande gjorts av en ärad talare på Kalmarbänken, vilket yttrande en annan ärad talare på Stockholmsbänken begagnat sig av på ett sådant sätt, att han förmenade, att skytteväsendet skulle vara ett led i ett strävande eller tagas i anspråk för ett inbördeskrig, ett medborgarkrig, som herr Hansson uttryckte sig. Jag tror dock, att herr Hansson därvidlag icke gjort en riktig tillämpning av den tanke, som uttalats av talaren på Kalmarbänken. I varje fall vill jag hava uttalat, att enligt min mening får icke och bör icke det frivilliga skytteväsendet komma till användning på ett sådant sätt, och jag vet herr Hansson, att ledningen av det frivilliga skytteväsendet i denna del alldeles bestämt hyser samma uppfattning som den, jag här nu uttalat.

Herr Vennerström: Herr talman! Det är synnerligen sålän, som jag från min utgångspunkt har tillfälle att med tacksamhet annotera ett uttalande från herr Normans i Läckeby sida.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forta)

I dag är ett sådant sällsynt tillfälle inne. Då jag nämligen lyssnade till de ord, varmed herr Norman drog en lans för anslaget till det frivilliga skytteväsendet, hörde jag honom fölla de ord, som redan blivit påtalade av herr Hansson, nämligen att högersocialisterna såsom motståndare till bolsjevikerna skulle av den anledningen rösta för anslaget för att hava vapen vid tillfälle av en eventuell kamp mot bolsjevikerna. Då var herr Norman framme och lyfte på den slöja, som här döljer pudelns kärna. Meningen är alltså från herr Normans och de med honom liktänkandes sida, att detta frivilliga skytteanslag skulle tjäna, icke till landets värn utåt, men till vissa klassers värn gentemot vissa andra klasser inom vårt eget land, om det skulle komma till en sådan kritisk inre social strid.

Herr krigsministern har för sin del uttalat, att meningen med anslaget endast är, att det skall användas utåt. Jag tror, att herr krigsministern talar fullkomligt sant från sin ståndpunkt sett, men att även herr Norman talar sant från sin ståndpunkt. Jag tror, att de kretsar, som finnas inom ledningen av det frivilliga skytteväsendet, icke bestå av män av herr krigsministerns typ utan snarare av män av herr Normans typ. Jag tror, att de komma att följa herr Normans väg, och att vi skola komma att få se denna frivilliga skytterörelse användas till kamp gentemot vissa klasser inom det egna landet. Vi ha från andra länder haft erfarenhet om de s. k. vita gardena. Här ha vi samma tendens att få vita garden i Sverige med statsmedel, och ur den synpunkten ber jag att få inlägga min bestämda gensaga mot varje tanke på något som helst anslag i detta fall.

Då herr Norman sedan axlade moralistens kapp, var det sannerligen en syn för gudar. Då han talar som en kränkt oskuld gent emot den förfärlige herr Hallén, som djärvdes tala om skyttebanorna och danstillställningar och fyllgillen, hade man sannerligen skäl att något dra på smilbandet, ty att se herr Norman i Läckeby i den skruden, är någonting så komiskt, att herr Norman borde bevara sig att uppväcka en skrattsalva ända från Ystad till Haparanda. Om det är någon, som i det fallet icke bör uppträda på ett sådant sätt, är det just herr Norman själv.

Han talade om att man icke bör skända en stor folkrörelse, och man skall icke peka på oarterna. Hur är det i det fallet med herr Norman själv? Det finns en annan stor folkrörelse, nämligen nykterhetsrörelsen. Det är bekant, att herr Norman själv vid många tillfällen, med anspelning på dansbanor och missbruk av ett eller annat slag, anfallit denna rörelse på det mest hätska sätt och velat vägra anslag, och ändå icke haft den ringaste känsla för att den rörelsen sannerligen är till gagn för Sverige och oändligt mycket mera värd än alla de skytteföreningar, som herr Norman anser vara nästan det enda fosterländska i vårt annars synnerligen ofosterländska land.

Av dessa skäl yrkar jag bestämt avslag på varje anslag till den frivilliga skytterörelsen.

Herr Norman: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det sätt att förvanska vad jag förut sagt, som herr Hansson i Stockholm gjorde sig skyldig till. Han ville göra troligt, att jag skulle sagt något om att den frivilliga skytterörelsen skulle syfta till — något som också herr Vennerström upprepade — medborgarkrig i eget land. Jag erinrade i stället om att vi leva i så pass allvarsamma tider, att det icke är sådana tider, då lamn och lejon beta bredvid varandra. Det är allvarsamma förhållanden, som göra, att vi ännu icke äro mogna för det tusenåriga riket och vi icke äro mogna för avrustning, och därför behöva vi ha vissa försvarsanstalter i vårt land. Då till vårt försvarssystem hör den frivilliga skytterörelsen, och denna har ett mycket stort värde för vårt försvar, anser jag, att man har allt skäl att kraftigt stödja denna frivilliga skytterörelse. Jag pekade på att händelserna och tiderna äro allvarsamma. Se vi utat, österut t. ex. — jag pekade särskilt ditåt — och se de bolsjevistiska tendenserna där, kan det väl mana till eftertanke vilka risker dessa kunna medföra för vårt eget land. Däremot hade jag icke alls någon tanke på bolsjevikrörelsen i vårt eget land, därom ber jag herr Hansson vara övertygad.

Tänk emellertid på det program, som bolsjevikerna österut hava proklamerat och förklarat sig vilja sprida även med våldsamt hand! Vill herr Hansson förneka detta? Är det icke bekant, att så är fallet, och att man bereder sig både på det ena och det andra på det hållet, att det användes miljoner och åter miljoner för att driva propaganda, som skall främja bolsjevismens maktställning i världen, och att man där förklarar, att man kan använda olika metoder för att vinna sina sytemål?

Det var med tanke härpå, som jag ville framhålla, att det var synnerligen lättsinnigt att gå på de vägar, som skulle förringa och försvaga vårt lands värnkraft.

Jag vill också erinra herr Hansson om att det icke var så särdeles många år sedan, som det parti, som herr Hansson företräder, på sitt program hade punkten om ett folkligt försvarssystem. Vi ha nu kommit till andra tider, säger herr Hansson, då det gäller att lägga nya synpunkter på frågorna, och det gäller här att börja göra inskränkningar. Jag vill dock ännu en gång erinra om, att det icke nu är sådana tider, att man släpper allt, och begränsningen måste åtminstone föregås av utredning. Jag efterlyser den utredning, som ådagalagt, att vi kunna undvara den frivilliga skytterörelsen.

Herr Hallén tog en smula avstånd från det påstående, som han strax förut hade fällt. Det har från statsrådsbanken förut här sagts, att man verkligen av hans första yttrande fick det intrycket, att han åsyftade, att skytteföreningarna använde statsmedel för uppförande av dessa paviljonger. Herr Hallén tog avstånd från detta och erkände, att så icke var fallet, och han lovade — och jag tar fasta på det löftet — att han icke denna gång skulle justera sitt protokoll, förr än jag fått se det på förhand.

Ang. det frivilliga skytterörelsen.

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Jag skall verkligen använda mig av det löftet och se på protokollet, innan det blir justerat.

Jag vände mig, då jag begärde ordet förra gången, särskilt mot herr Halléns försök att ge skytterörelsen i landet det dåliga betyg, som han gjorde. Jag är ingalunda blind för att det finns avigsidor, för att det i en del skytteföreningar finns en viss nöjelystnad, och att där anordnas danstillställningar och annat, som jag för min del icke är någon vidare vän utav. Jag har också, i den mån som jag haft något inflytande på denna verksamhet, vänt mig mot dessa mindre tilltalande sidor. Men jag har också funnit, att det är önskligt att ge denna rörelse, så långt möjligt är, det ekonomiska stöd, som frigör den, så långt sig göra låter, från beroendet av de inkomster, nöjestillställningarna ge. Det är så, att denna rörelse kräver stora utgifter. Skyttarna äro ofta unga pojkar utan egna tillgångar och i varje fall med begränsade sådana, och som därför icke ha råd att öftra huru mycket som helst på skjutbanorna. Ammunitionen är dyr. Först och främst lämnas till varje anslagsberättigad skytt 50 fria skott, men det har visat sig vara ett önskemål för skytteföreningarna att därutöver lämna ett större antal fria skott till sina medlemmar. Detta kostar emellertid pengar, och för dessa utgifters gäldande räcker icke det nuvarande statsanslaget, utan skytteföreningen nödgas skaffa sig inkomster från annat håll, och den har därvid även tvingats att räkna med inkomster, som nöjestillställningar ha lämnat.

Jag för min del anser det vara synnerligen önskvärt att genom ökning av anslaget från det allmänna frigöra skytteföreningarna från beroende av inkomsterna av sådana nöjestillställningar, men då komma herrarna tvärtom och vilja draga in alla anslag från det allmänna. Står det i överensstämmelse med vartannat, att man å ena sidan riktar klander mot nöjeslivet inom skytteföreningarna och å andra sidan önskar draga undan den ekonomiska grunden för dem, så att de icke kunna frigöra sig från beroendet av dessa nöjestillställningar?

Det är mycket möjligt, att det finns håll, där skytteföreningsverksamheten kommit att taga sig sådana uttryck, att en del personer, som herr Hallén uttryckte sig, med viss bävan motse skyttefester o. d. I så fall vill jag erinra om vad som nyss sades från statsrådsbänken, nämligen att sammalunda kan ju förhållandet vara med andra rörelser, som kanske herr Hallén och andra icke alls äro benägna att rikta något som helst klander emot.

Till sist blott ett par ord till herr Vennerström. Jag har förut delvis besvarat, vad han sade, då jag vände mig mot det felaktiga sätt, varpå herr Hansson uppfattat mitt förra anförande. Men herr Vennerström sade något om att då jag axlade moralistens kapp, var detta en syn för gudar. Jag undrade just vad förklaringen skulle bli till att jag icke skulle ha rätt att på något sätt, för att använda herr Vennerströms uttryck, axla moralistens kapp. Ja, det var den, att jag hade vänt mig mot

vissa oarter inom en annan rörelse, inom nykterhetsrörelsen. Jag vill då säga, att jag har aldrig någonsin bekämpat en sund folklig och verkligt gagnelig nykterhetsrörelse. Men jag har vänt mig mot sådant, som dragit ned denna rörelse. Jag har vänt mig mot vissa företeelser, som säkerligen opartiskt dömande skola icke hava varit till fromma för nykterhetsrörelsens anseende. Jag har motionerat om indragande av anslag i vissa stycken, anslag där det kanske vid närmare granskning skulle befinnas vara önskligt, att man visat litet större återhållsamhet. Huru herr Vennerström vill ur detta mitt politiska arbete draga förutsättningen för en sådan dom, som herr Vennerström nyss fällde, skulle jag vilja be att få litet närmare förklaring på. Tillsvidare bestrider jag herr Vennerströms rätt att yttra sig på det sätt han gjort.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr Hansson i Stockholm frågade, vad det var för sammanhang mellan övnings tidens längd och den frivilliga skytterörelsen. Jag förmenar, att de sakerna ha ett stort sammanhang. Vårt folk kräver med skäl nedsättning av övningstiden. Och den tid synes snart vara inne, då vi få taga en betydande minskning på detta område. När man då skall bestämma denna övningstid — det må vara för nästa år eller för den kommande tiden — så måste vi, när vi räkna med denna nedsättning, också räkna med skjutskickligheten hos vårt folk på grund av det frivilliga skytteväsendet. Ty de offer, som frivilligt givas för landets försvar, måste ha vårt erkännande, om vi över huvud taget skola ha något försvar. Annars bör man vara konsekvent och som herr Hansson i Mora yrka avslag på både det ena och det andra och taga bort alltihop. Men så länge vi skola ha ett försvar här i landet, måste vi i första hand giva erkännande åt det, som sker på frivillighetens väg. Och då det gäller övningstidens längd, får man också räkna med det frivilliga skytteväsendet.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Jag har förgäves under denna debatt sökt få fram några särskilda motiv för beviljande av detta anslag. Jag hade väntat, att herr krigsministern skulle ha anfört, vilka fördelar eller vilket gagn beviljandet av dessa 1½ miljon kronor skulle medföra ur försvarets eller andra synpunkter. Tyvärr ha några sådana saker icke framkommit. Herr krigsministern har inskränkt sig till att ställa sig på defensiven och bemöta den kritik, som riktats mot anslaget användning. Men den stora fördel, som skulle följa ur försvarets eller andra synpunkter av att bevilja dessa 1½ miljon kronor, kan jag icke finna, att någon av de här uppträdande har påvisat. Herr Norman har visserligen anfört, att för det fosterländska sinnelagets främjande vore detta anslag synnerligen värdefullt. Skytterörelsen skulle fostra sina medlemmar i fosterländskhetens anda. Jag kan således förstå, att herr Norman anser, att anslaget behövs för detta

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

ändamål. Men vi andra kunna icke inse behovet av att bevilja dessa 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor då, som fallet nu är. statsutgifterna äro oerhört stora och då man på olika områden söker se till, vari besparingar kunna göras, och då om dessa 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor indragas, det icke betyder på något sätt, att man försätter människor utan förvärvs- eller existensmöjligheter, som fallet kan vara på andra militära områden. Denna utgiftspost är ju fullständigt fristående. Då dess slopande icke skulle leda till annat än att en del söndagskyttar och söndagsjägare skulle få inställa denna sin verksamhet och i stället använda sin tid för annat ändamål, så tror jag, att riksdagen kan i dag med gott samvete bifalla reservationen. Jag ber därför att få yrka bifall till denna.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då herr Vennerström sade sig finna pudelns kärna däri, att man tänkt taga den frivilliga skytterörelsen som något sorts hjälp i kampen mot bolsjevismen, så har jag begärt ordet för att säga att från min sida, och jag tror även andras, det icke ett ögonblick föresvävat oss någonting sådant, som att skytterörelsen skulle kunna användas till ett dylikt ändamål. Jag har för min del icke gjort det av det enkla skälet, att jag aldrig ett ögonblick och särskilt icke nu, sedan den svara pressningen med hungerfaran är borta, tänkt mig, att den bolsjevikiska rörelsen inom vårt land skulle kunna bli av den betydelse, som herr Vennerström synes förutsätta. För övrigt skulle det aldrig ett ögonblick falla mig in något sådant, som att förutsätta denna nedsättande uppgift för den svenska skytterörelsen, utan vad vi tänkt och vad skytterörelsens vänner sträva för är, att den skall förbliva vad den har varit: en frivillig rörelse för att i mån av tid och krafter kunna gagna syftet att värna om vårt lands och vår nations frihet och oberoende, därest detta verkligen skulle hotas.

Herr Hansson i Stockholm: Herr Norman har i dag, som han så ofta plägat göra under den senaste tiden, dubbat sig till riddare för regeringen. Det förvånar mig därför icke alls, att när jag riktar en stöt mot herr Norman, paraden kommer från herr krigsministern. Emellertid förefaller det mig, som om herr krigsministern icke hade någon anledning att tolka herr Normans yttrande, innan man sett i det stenografiska referatet vad som verkligen blivit sagt. Jag hade av herr Normans yttrande — och jag tror, att flere i kammaren hade samma intryck — det intrycket, att herr Norman syftade på bolsjevikiska rörelser i vårt land, som kunde behöva slås ned med vapenmakt. Om herr Norman icke menade det, då förstår jag icke sammanhanget mellan detta hans yttrande och hans speciella vädjan till höggersocialdemokraterna, som han med ett fullkomligt oriktigt uttryck karakteriserade oss socialdemokrater. Om han icke menade, att man skulle kunna använda dessa i den frivilliga skytterörelsen övade för att möta eventuella försök från bolsjevikiskt håll inom vårt eget land, då

förstår jag icke denna speciella vädjan till socialdemokraterna, utan då borde han ju kunnat inskränka sig till en allmän vädjan till svenskar att se till att värna sitt land, om det skulle utsättas för fara. Men ännu mindre kan jag godtaga hans senare förklaring, när han talar om den fara, som genom *propaganda* från bolsjevikiskt håll skulle alldeles speciellt hota oss. En propaganda-fara, herr Norman, möter man icke med skjutvapen.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Herr Sköld: Herr talman! Denna fråga har redan belysts tillräckligt från olika sidor. Men jag kan likväl icke underlåta att giva ett litet bidrag till frågan om skytteväsendets betydelse för vårt lands försvar.

Det framgår ju av de allra flesta anförandena, att den svenska skytterörelsen betyder ett plus i den svenska försvarskraften. Jag tror mig på grund av många anledningar ha skäl att betvivla den uppfattningens riktighet. Jag tror, att vem som helst, som en liten smula följt med skytterörelsen, lätt kommer underfund med, att det stora flertalet av skytteföreningarnas medlemmar gå in i en skytteförening och stanna där en liten tid, uppnå kanske någon liten skjutfärdighet, men sedan försvinna de ut i livet igen. Och jag försäkrar, att skjutskicklighet är någonting, som icke sitter kvar utan övning. Efter en liten tid är den försvunnen, och det finns ingenting mer kvar än den rent tekniska färdigheten att kunna sköta ett gevär. Det enda man uppnår är, att det skapas en eller annan mästergytt, som stannar kvar inom skytterörelsen.

Jag skall emellertid icke fortsätta med mina egna iakttagelser. utan jag skall i stället referera till några betydligt mer sakkunniga personer än jag själv är. Herr Bengtsson i Norup talade för en stund sedan om, att när det blir kortare övningstid, så kan det vara bra att ha skytteföreningarna, därför att då hinner man undanstöka en del av övningen där. Jag vill nämna, att jag haft det tvivelaktiga nöjet att under ett par år tjänstgöra som skjutinstruktör vid ett regemente, där jag var med om att inviga tvenne årsklasser i skjutandets heliga konst. Och vi hade till kompanichef en mycket framstående skjutofficer. Men där var det aldrig tal om att man skulle medgiva dem, som tillhört en frivillig skytteförening, någon befrielse från de förberedande övningarna i skjutning. Tvärtom, vi fingo arbeta allra mest med dessa, därför att kompanichefen förklarade, att i skytteföreningarna lärde man sig en sådan mängd olater, så att man fick anstränga sig att få dem utbildade på normalt sätt. Det är min iakttagelse och erfarenhet från det militära livet — och åtminstone den officeren hade den bestämda uppfattningen — att skytteföreningarna, långt ifrån att medverka till bättre utbildning, tvärtom vållade besvär för oss, då vi sedan i vår tur skulle giva dem den fullt militära utbildningen.

Jag har den uppfattningen, att när herrar officerare i tidningar och mer offentligt komma med sina mycket vackra lövord för den frivilliga skytterörelsen, så beror det icke minst därpå, att de

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

liksom herr Norman brinna av den där underbara fosterlandskänslan, vilket kanske gör, att de många gånger giva sina ord ett annat innehåll, än om de skulle följa sin rent objektiva erfarenhet.

Jag vill sålunda helt enkelt sätta i fråga riktigheten i hela detta prat om att den frivilliga skytterörelsen på något sätt skulle medverka till att öka vårt lands försvarskraft, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! Jag hoppas, att kammaren har iakttagit, att den, som huvudsakligen är krigsministerns drabant här i dag, är herr Norman i Läckeby. Herr Norman gör då först en käck framstöt och tillbakavisar alla kritiska omdömen om den svenska skytterörelsen. Men därpå ser man honom liksom så många andra framstående strateger övergå till att retirera. Sålunda erkände han i sitt sista anförande, att det kan naturligtvis finnas en hel del oarter inom denna skytterörelse. De ha ont om pengar och ha icke fått ökade anslag, som kunnat kompensera dyrtiden. Därför måste de ofta tillgripa detta nöjesmoment, och då kunna naturligtvis eu del missgrepp äga rum. Det är just detta, som från så många håll här i kammaren har vitsordats och som man icke lär komma ifrån.

Vad beträffar kontrollen, skall jag be att få för kammaren referera till en liten parallell, som ställer herr Berggrens försvar för denna kontroll i en viss belysning. Som bekant övas, när det är fråga om statsbidrag, som utgår till det svenska folkskoleväsendet, en ofaantligt noggrann kontroll. Skolrådsordföranden är under ämbetsansvar förpliktad att iakttaga den största noggrannhet. En präst talade för en tid sedan om för mig, att han hade lämnat in en ansökan att få ut 80 kronor i bidrag till en slöjdskola. Det förvägrades honom, därför att han vid uppgifternas avlämnande — det gällde en flyttande skola — hade glömt att med ett streck stryka under det kombinerade dubbeloamnet på denna skoltyp. Han fick gå till regeringsrätten, och det blev en lång historia, och skolrådet fick lösa en massa protokoll, innan de fingo ut dessa fattiga 80 kronor.

Hur går det till i en skytteförening? En hel del av det som jag här vill säga kan på sätt och vis aldrig bevisas, men det ligger så snubblande nära till hands, att man förstår, att det finns skäl för dessa beskyllningar. Vi veta, att anslagens storlek kan vara beroende av medlemsantalet. Här har erinrats många gånger, och det har erinrats i denna kammare vid andra tillfällen tidigare år, huru man ofta söker få in i föreningarna pappersmedlemmar, folk som aldrig taga i ett gevär, men som stå i medlemsförteckningen, så att föreningen kan få ökat anslag. Och vem kan kontrollera, att icke vissa skyttar i föreningen skjuta upp deras skott och begagna deras rättigheter, och så protokollföres det på någon annan. Det finns ju icke någon person inom en kommun i sådan ansvarsställning, att han kan under laga ansvar övervaka detta och se

till, att bestämmelserna verkligen bli på alla punkter följda. Denna kritik komma vi aldrig ifrån.

Vad tjänar det för övrigt till, om en verklig skarpskytt är aldrig så duktig att skjuta och har snart sagt hela bröstet behängt med guldmedaljer och utmärkelsetecken? Det kommer honom ändå icke till godo under hans värnpliktstjänstgöring. Övnings-tiden blir icke förkortad för honom en enda timme. Och det visar, som herr Sköld erinrade om, att man även på militärt håll har sina dubier om det stora plus i försvarskraft, som dessa skytte-medel skulle innebära.

Jag vill också till slut erinra kammaren därom, att det i denna debatt är egentligen bara vi lekmän, som yttrat oss. Jag tycker det är ganska symptomatiskt, att en sådan tystnad iakttagits från kammarens officerare. Och det vill jag säga, att skulle de nu efter detta mitt påpekande känna sig uppkallade och upp-träda i debattens elfte timme, då är deras inlägg dock ägnat att mötas med en viss misstro. Man tycker annars, att det skulle varit av särskilt intresse för dessa militärer att visa upp, att vi lekmän ha totalt missuppfattat den militära försvarsfrågan på denna punkt. Då skulle de naturligtvis ha överhopat oss med sina argument. Om de nu skulle komma, så får jag säga, att det är väl sent.

Herr Norman: Jag vill naturligtvis icke på något sätt jämföra mig med avseende på insikter och sakkunskap med de båda föregående talarna. Herr Sköld hade ju så väl reda på hit-hörande saker, och kunde giva det mest bestämda vitsord, att skytterörelsen icke på något sätt skulle vara ägnad att bidraga till att öka landets försvarskraft. Och den närmast föregående talaren, herr Hallén, gav också uttryck för sina insikter på området, då han i sitt första anförande framhöll, att den enskildes skjutskicklighet egentligen icke hade någon betydelse. Det var ju artilleriet och på närmare håll kulsprutorna, som hade någon egentlig betydelse. Jag skall icke ingå på denna deras sakkun-skap, som naturligtvis är överlägsen min och givetvis också överlägsen de fackmäns, som sitta i skytteförbunden och deras överstyrelse, liksom de främsta militära fackmäns, som förordat anslaget utgående.

Men herr Sköld nämnde något annat, som giver anledning till reflexion. Herr Sköld säger, att det är egentligen ingenting med dessa skytteföreningar, ty folk gå in där, och så äro de där några år och gå sedan ut. Och de stanna där icke så länge de leva. Det är ju alldeles riktigt. De gå in vid unga år och lämna kanske föreningen sedan de varit där några år. Men om det därför icke skulle ha någon betydelse, så skulle ju också allmänna värnplikten vara utan betydelse. Ty det är endast under några år i ungdomen, som de värnpliktiga övas. Och då borde herr Sköld ha påyrkat, att allt försvar skall avskaffas, därför att de värnpliktiga icke kunna utbildas i försvarshänseende under hela

*Ang. del fri-
villiga skytte-
väsendet.*

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

sitt liv. Det förefaller mig, att det ligger en mycket stor inkonsekvens i vad herr Sköld här anført.

Varför jag begärde ordet var egentligen för att svara på herr Hanssons fråga, varför jag ifall jag icke alls hade tänkt på förhållandena inom landet, särskilt vände mig till högersocialisterna och vädjade till dem att vara med om detta anslag. Jo, jag vände mig till högersocialisterna, därför att dessa dock icke proklamerat sig som rena försvarsnihilister, vilket vänstersocialisterna ha gjort. Jag anser det alldeles meningslöst att vända mig till bolsjevikerna och be om deras hjälp, ty det vore att kasta krut på döda hökar. Men jag hade verkligen något hopp om att man på högersocialistiskt håll skulle visa sig förstå den uppfattning jag framfört, att det finnes faror som göra, att vi icke ha rätt att kasta bort möjligheten att värna vårt eget land, och att när så är fallet, vi också ha skyldighet att se till att vi värda oss om alla de möjligheter, som stå oss till buds för att öka vårt lands försvarskraft. Ty jag har verkligen trots min bristande sakkunskap den övertygelsen, att det är av stor betydelse, att de unga på frivillighetens väg skaffa sig färdighet i vapnets bruk. Jag tror, att bara vetenskapen utomlands om att det finnes vapen i Sveriges rike och att det finnes ungdom, som kan använda dessa vapen, har en viss moralisk betydelse, som i avsevärd grad stärker vår möjlighet att bestå som nation.

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Det har under denna debatt påståtts, att från min sida icke på något sätt gjorts gällande, att jag hyser den mening, att den frivilliga skytteörelsen hade någon som helst betydelse för vårt lands försvar. Det var den ärade talaren på Kristianstadsbänken, som anmärkte detta. Jag ber då att få hänvisa till mitt allra första anförande i debatten om detta spörsmål, i vilket anförande jag tror följande ord skola återfinnas — jag har sökt uppteckna dem ur mitt minne — nämligen att jag ansåg, att det frivilliga skytteväsendet har en stor uppgift inom vårt försvar och att den uppgiften ökas genom övergången till en kortare övningstid för de värnpliktiga. Jag tror, att ungefär de orden skola återfinnas i mitt första anförande. Att jag sedan icke har ytterligare utvecklat detta hänger väsentligen samman därmed, att jag anser det icke precis lämpligt att under en debatt, som jag har förutsett kommer att taga en avsevärd tid, och då vi ha en så lång föredragningslista kvar, än vidare utveckla detta. Jag vill endast tillägga, att om skjutskickligheten har någon betydelse vid försvaret av vårt lands frihet, så är det alldeles uppenbart, att denna skjutskicklighet främjas genom det frivilliga skytteväsendet.

Nu har den ärade talaren på Malmöhuslänsbänken sagt, att denna skicklighet försvinner så snart. Jag skall icke upptaga någon debatt om detta. Jag skall endast nämna, att då jag år 1912 befann mig på Norrbottens regementes skjutbana, en vid för-

söksmobiliseringen inkallad värnpliktig från Kiruna tillhörande en av äldre årsklasserna till svar på en av mig framställd fråga meddelade mig, att han icke hade skjutit ett enda skott sedan det är, då han fullgjorde sin värnplikt. Och det var ätta år sedan. Den mannen sköt mot femringad tavla 38 poäng. Och han sade, att hade han icke varit sysselsatt med malmlastning, som han varit i Kiruna, utan varit jordbrukare, som han var, när han bodde i Lycksele, så skulle han säkerligen ha skjutit 40 poäng, d. v. s. precis det högsta som kan åstadkommas.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Angående kontrollen vill jag ytterligare säga endast ett par ord. Herr Hallén drog fram exempel från skolväsendets område. Men det missförhållande, som han framdrog från kontrollen rörande skolväsendet, skulle aldrig föranleda den ärade talaren och icke heller mig att anse, att det skulle leda till den uppfattningen, att detta anslag till skolväsendet skulle dragas in. Utan man får väl då söka åvägbringa en bättre och mera effektiv kontroll. Och därutinnan ådagalade ju den ärade talaren en viss skicklighet att giva anvisningar på olika sätt att obehörigt söka komma i åtnjutande av statsanslag. Men oaktat han ådagalade rätt stor skicklighet härutinnan, så kunde han dock icke visa, att det skulle lyckas att slippa igenom kontrollens alla maskor, utan det kunde nog hända, att den, som tillät sig de manipulationer, som den ärade talaren ifrågasatte, skulle komma att fastna i kontrollens maskor.

Herr Söderhielm: Herr talman! Med anledning av herr Halléns senaste yttrande vill jag säga, att jag kände mig angenämt överraskad att från det hållet sakkunskapen tillmätas en sådan betydelse. Man är icke bortskämd med det i allmänhet. Jag vill emellertid också protestera mot hans förklaring, att det värde man skulle tillmäta den åsikt, som en fackman här kunde komma att framställa, skulle bero på *när* den framfördes. Vi få väl ändå själva förbehålla oss att välja tiden för våra uttalanden.

Vad nu själva frågan om skytteväsendet angår, så vill jag på det bestämdaste förklara, att den omständigheten, att jag icke deltagit här i diskussionen, icke på något sätt innebär ett underkännande av skytterörelsens stora betydelse, vare sig ur ideellt-fosterländsk eller ur rent praktisk synpunkt. Jag vill erinra herr Hansson i Stockholm om att den frivilliga skytterörelsen har i vår härordning fått en bestämd plats. Man tog vid uppgörandet av 1914 års härordning en bestämd hänsyn till det frivilliga skytteväsendet. När det gällde att utforma vissa av härordningens detaljer och särskilt när det gällde att bestämma antalet repetitionsövningar. Ty mina herrar, det frivilliga skytteväsendets största betydelse ligger däri, att det underhåller den skjutskicklighet, som förvärvats under värnpliktsövningarna. Man kan ju knappast begära, att den frivilliga skytterörelsen skall förmå att utbilda sina medlemmar i skjutning så fullständigt som armén utbildar sina rekryter. Men däremot kan densamma hos de värnpliktiga så länge som möjligt

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

underhålla den skjutskicklighet, som de förvärvat sig under värnpliktsövningarna. Detta är dess plats i härordningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fast: Jag begärde icke ordet för att förlänga debatten, men jag har förgäves väntat, att under debatten få höra en gensaga mot de uttalanden som gjorts av herr Bengtsson i Norup. Det är verkligen rent av beklämmande att här konstatera, huru som man från verkligt religiöst håll går med på anslagen till den frivilliga skytterörelsen. Jag vill endast understryka, att har man en religiös åskådning, tror jag knappast, att man frivilligt lägger sig ned för att sikta på en figur som föreställer en medmänniska och på allt möjligt sätt söker träffa den sårbaraste punkten. Man kan i samband härmed konstatera, att detta i ej ringa grad bidrager till att öka den allmänna förvildning som man från vissa håll särskilt beklagar sig över. Så länge man icke vill gå radikalt till väga i denna sak, tror jag icke, man har anledning att beklaga sig över de företeelser i livet som man här klagat över.

I fråga om frivilligheten i skytterörelsen förefaller det mig, som om man borde stryka ordet »frivillig», när det gäller denna rörelse. Har nämligen denna s. k. frivilliga skytterörelse den inneboende kraft som man velat göra gällande, låt då denna rörelse klara sig utan statsanslag, så få vi se, hur pass stor den inneboende kraften verkligen är.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 85 ja mot 81 nej; vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. soldathemsverksamhet.

Punkten 32, angående anslag för understödjande av soldathemsverksamhet vid arméns truppförband.

Kungl. Maj:t hade under punkten 30 av fjärde huvudtiteln före-

slagit riksdagen att för understödjande av soldathemsverksamhet vid arméns truppförband å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

Ang.
soldathems-
verksamhet.
(Forts.)

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 34, hade herr *Johansson* i Uppmälby yrkat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts öförmälda framställning.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å berörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Reservation hade dock avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock och *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till den av herr *Johansson* i Uppmälby väckta motionen avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Som kammarens ledamöter behagade erinra sig, har detta anslag varit omtvistat inom riksdagen. Det tillkom år 1915 på förslag av enskild motionär. Vid 1916 års riksdag ansåg Kungl. Maj:t sig icke böra taga upp något yrkande om anslag för detta ändamål i huvudtiteln, men på förslag av enskild motionär beviljades det även då, och det har även senare blivit beviljat. Såväl inom statsutskottet som inom riksdagen har det varit delade meningar. Det är icke endast vi socialdemokrater som haft en skarp misstro mot nyttan och nödvändigheten av detta anslag, utan det har man även haft på annat håll. Särskilt kan jag erinra om att en hel del av de frireligiösa ansett, att då denna verksamhet är fullt frivillig, borde den bedrivas med egna medel eller med medel anskaffade från annat håll.

Då vi debatterat föregående fråga så länge, skall jag icke gå djupare in på denna sak, utan jag har endast velat erinra om behandlingen av densamma vid föregående riksdagar. Då jag anser, att fortfarande samma skäl föreligga som gjorde, att jag föregående år biträdde avslagsyrkandet, ber jag även nu att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Jönsson* i Revinge: Av vad den föregående talaren anført framgår, att detta anslag tillkommit på initiativ av riksdagen själf, som år 1916 beslutade anslaget mot den nuvarande krigsministerns mening. Departementschefen har nu, när han begärt anslaget, motiverat detta på följande sätt: »Då riksdagen funnit sig böra anslå medel för främjande av den verksamhet, varom här är fråga, synes anslag för ändamålet jämväl böra för år 1920 av riksdagen äskas». Det är hela motiveringen, och på den ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen

*Ang.
soldathems-
verksamhet.*
(Forts.)

propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 32 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 90 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 33—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 37 och 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—42.

Utskottets förslag i dessa punkter bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—46.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

*Ang. drift och
underhåll av
arméns
person-
automobiler.*

Punkten 47, angående anslag för drift och underhåll av personautomobiler, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Hammarskjöld: Detta anslag är avsett att tillgodose ett länge känt behov för armén. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att två arméfördelningar, nämligen andra och femte, ännu sakna personautomobiler, samt att sjätte arméfördelningen, som genom sin utsträckning och sitt läge är i särskilt stort behov av dylika fortskaffningsmedel, endast har en. När

fälttelegrafan har icke mindre än 14 automobiler, synes det dock möjligt att tillgodose även dessa arméfördelningars behov utan att öka anslaget.

Ang. drift och underhåll av arméns person-automobiler.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49 och 50.

Utskottets framställningar i dessa punkter blevo av kammaren bifallna.

Punkten 51, angående anslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar.

Ang. arméns fält- och fälttjänstövningar.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts uti punkten 49 av förevarande huvudtitel därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar under titel »Fält- och fälttjänstövningar, reservationsanslag»; samt

b) öka detta anslag, nu 600,000 kronor, med 40,000 kronor till 640,000 kronor.

I fråga om denna punkt hade reservation avgivits av herrar *A. C. Lindblad, Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Waldén* och *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Hansson* i Stockholm: Vid förevarande punkt hava de socialdemokratiska representanterna i statsutskottet antecknat reservation. Vi ha för vår del utgått ifrån att under nästkommande år värnpliktsövningarna och de militära övningarna böra inskränkas i största möjliga utsträckning. Vi ha därför icke funnit oss kunna vara med om, att det skulle i den ordning, som förut plägat vara fallet, anordnas större fälttjänstövningar, och vi hava på grund därav yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Ett annat skäl, varför vi kunnat göra detta, är, att man kan förutse, att i år inga sådana övningar komma att äga rum, och att således innevarande års anslag kommer att i största utsträckning besparas. Det har visserligen under året anordnats vissa fältövningar, och på det sättet har en mindre del av anslaget blivit

Ang.
arméns fält-
och fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

förbrukat, men större delen återstår, och det förefaller mig därför, att om det skulle anses nödvändigt att under nästkommande år även anordna sådana fältövningar, man skulle genom de besparingar, som uppstått i år, kunna bestrida kostnaderna härför.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Den ståndpunkt, som reservanternas i denna punkt ha intagit, kan i korthet uttryckas så, att reservanternas vilja på förhand diskontera en besparing, som ännu icke är befintlig. Även om fälttjänstövningarna icke komma till stånd i år, så ha emellertid, såsom den siste ärade talaren också medgav, omfattande fältövningar redan försiggått, och vidare har det bestämts, att ytterligare sådana övningar skola äga rum. Dessa övningar äro av väsentlig vikt för befällets egen utbildning. De höjda priserna för transporter på järnvägar m. m. göra också, att numera erhåller man icke samma valuta för detta anslag, som man erhöll 1914, då anslaget uppfördes med det belopp, som här föreslagits i statsverkspropositionen. Det har också av de militära myndigheterna begärts, att anslaget skulle ökas med ett belopp av 175,000 kronor. Fälttjänstövningarna äro även av stor betydelse för befällets utbildning i att föra större förband. Kravet på färdighet däri kan icke eftergivnas, så länge tiden och världen är sådan, att ett väpnat försvar är nödvändigt för en stats tillvaro.

Slutligen vill jag framföra en annan synpunkt, en synpunkt, som icke alls är av militär natur utan uteslutande en statsförvaltnings- eller statsutskottssynpunkt. På den tiden, då jag här i kammaren företrädde dessa synpunkter i egenskap av ledamot i statsutskottet, hävdade jag alltid mycket energiskt den meningen, att riksdagen icke borde tillgripa möjliga besparingar på anslag, som äro av reservationsanslags natur, enär man genom sådana åtgärder väsentligen förfelar en av de synpunkter, som varit ledande och bestämmande för riksdagen, då åt ett anslag givits natur av reservationsanslag, nämligen att man därigenom skall åstadkomma en ändamålsenlig och god ekonomi med anslaget. Jag hävdar allt fortfarande den uppfattningen och ber att få erinra om att det anslag, varom här är fråga, just är av reservationsanslags natur, och jag hoppas, att kammaren måtte bifalla statsutskottets hemställan.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jönsson i Revinge: Herr vice talman, mina herrar! De militära myndigheterna ha vid upprepade tillfällen påyrkat en förhöjning av detta anslag på grund av dyrtiden men dessa yrkanden ha av departementschefen och även av riksdagen gång på gång tillbakavisats. Nu vill herr Hansson, att man skall för nästa år helt och hållet stryka detta anslag, men det har icke utskottet

ansett sig kunna gå med på. Herr krigsministern har för övrigt så utförligt motiverat varför anslaget bör beviljas att jag därutöver intet har att tillägga. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Ang.
arméns fält-
och fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm: Den motivering, som väsentligen anförts av chefen för lantförsvarsdepartementet, är den rent militaristiska, att här måste övningar i viss utsträckning pågå, därför att världsläget icke är sådant, att man kan medge någon begränsning. Jag trodde för min del icke, att man efter den motivering, som givits i statsverkspropositionen, skulle få höra detta skäl så starkt betonas från statsrådsbanken. Här föreligger emellertid en uppenbar motsättning i uppfattningen mellan krigsministern och socialdemokraterna inom statsutskottet. Vi utgå ifrån att läget är så förändrat, att man kan våga sig på vissa inskränkningar av övningarna, och framför allt har det synt oss, att det föreligger särskilda skäl att inskränka dessa stora fälttjänstövningar, som icke blott kosta pengar, icke blott medföra uppoffringar för deltagarna, utan också för andra av den civila befolkningen i de trakter, där de äga rum, pläga vara mycket ovälkomna. Jag tror, att det finns en mycket stark opposition mot att under sådana förhållanden fortsätta med dessa fälttjänstövningar. Jag erinrar om att, när för en tid sedan det utkom i pressen en uppgift, som kunde tolkas så, att avsikten vore att även i år anordna sådana övningar, detta väckte i vida lager mycket stor förundran och mycket stor opposition. Nu har man emellertid ansett sig för i år kunna göra en inskränkning, och det förfaller mig, som om fullgoda skäl talade för att även för nästkommande år låta anstå med dessa stora övningar. Jag kan sålunda icke på grund av vad mot mig anförts, finna anledning att avstå från att yrka bifall till reservationen.

Herr Söderhielm: Herr vice talman! Jag måste erkänna, att det var med en viss beklämning, jag funnit, att herr Hansson fått sina partikamrater med sig på denna reservation. Fälttjänstövningarna spela för arméns utbildning en så framstående och viktig roll, att de kunna betraktas såsom kronan på hela årets utbildning både för trupp och värnpliktige. Och dessutom äro de det enda tillfälle, då officerare av högre grad få tillfälle att under något så när fältmässiga förhållanden föra de truppförband, över vilka de i krig föra befälet samt i någon mån sättas i tillfälle att bekämpa de svårigheter, som därvid uppstå. Det framgår sålunda, att ett inställande av dessa övningar icke kan undgå att utöva en mycket ödesdiger inverkan på utbildningen inom armén. Dessutom är att märka att de större fälttjänstövningarna under flera av krigsåren varit inställda.

Vad jag emellertid i samband med detta vill fästa uppmärksamheten på är reservanternas uttalande, att dessa övningar icke kunna anses med hänsyn till vårt lands trygghet nödvändiga.

Ang.
arméns fält-
och fälttjänst-
övningar.

(Forts.)

Detta var för ungefär 20 år sedan de allra mest framträdande stridspunkterna. Sedan kom man till en tid, då man verkligen drev den satsen även från det partis håll, som herr Hansson och hans medreservanter tillhöra, att det var nödvändigt för att få full valuta av övningarna, att dessa skulle kunna förläggas utanför de ordinarie övningsplatserna. Nu har sålunda den förändringen i ståndpunkten inträffat, att man säger, att dessa övningar icke äro nödvändiga. Jag undrar egentligen, om herrar reservanter tänkt sig in i den saken, så att de för framtiden äro villiga att stå för att fälttjänstövningarna icke äro nödvändiga för en armés utbildning.

Sedan var det en annan passus i samma reservation där reservanterna säga: »Såväl de värnpliktiga som befolkningen främst i de trakter, där de större fälttjänstövningarna skulle komma att äga rum, skulle helt visst gärna se, om de bleve befriade från de upppoffringar och obehag, som dylika övningar pläga bereda». Jag vill endast hemställa till kammaren, huruvida detta är en motivering, värdig, att användas vid bedömandet av ett anslag för riksändamål. Är det meningen, att sådana synpunkter skola bli ledstjärnan för framtidens arbete för rikets trygghet, tror jag, att man får beklaga oss alla.

Herr vice talman, jag skall sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson i Stockholm: Herr vice talman! Det har för mig påpekats, att tvekan möjligen kunde uppstå rörande formuleringen av det yrkande, som vi reservanter framställt. För att icke någon tvekan skall kunna råda ber jag att få, med återtagande av mitt förra yrkande, framställa följande förslag: »att Kungl. Maj:ts förevarande framställning om uppförande på 1920 års stat av ett anslag å 640,000 kr. till arméns fält- och fälttjänstövningar icke måtte av riksdagen bifallas».

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hansson i Stockholm under överläggningen senast framställda yrkandet; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hansson i Stockholm under överläggningen senast framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 84 ja mot 65 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Ang.
arméns fält-
och fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

Punkten 52, angående anslag för anordnande av kaderövningar vid landstormen.

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.

Uti punkten 50 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för anordnande av kaderövningar vid landstormen å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 35,000 kronor.

Herrar *Nilsson* i Kristianstad och *Sjöström* hade uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 139, föreslagit, bland annat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å berörda motion, i vad densamma avsåge nu föreliggande ämne. bifalla den av Kungl. Maj:t gjorda framställningen.

Reservation hade dock avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Waldén* och *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till det av herrar *Nilsson* i Kristianstad och *Sjöström* motionsvis framställda yrkandet avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Hansson* i Stockholm: "Den punkt, som här föreligger, var vid föregående riksdag föremål för en rätt livlig diskussion i denna kammare, och socialdemokraterna inom statsutskottet hade vid det tillfället liksom nu hemställt om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Det förefaller mig, som om man, när man strävar efter att inskränka värnplikten, i första hand borde se till, om man icke skulle kunna undvika att inkalla dessa äldre årsklasser, som äro inrangerade i landstormen. Jag tror, att dessa övningar, även om man anlade försvarssynpunkter på frågan, icke kunna tillmätas någon större betydelse på grund av deras kortvarighet. Jag tror därjämte, att just för dessa, som inkallas till landstormsövningar, kännas mer än för andra dessa uppföringar, att behöva lämna hem och arbete för att under några dagar ligga ute under övningar, om vilka antagligen flertalet av dem ha den uppfattningen, att de äro ganska onödiga och ändamålslösa.

I samband med landstormsövningarna stå i allmänhet dessa kaderövningar, och har man nu den uppfattningen, att landstormsövningar icke böra komma till stånd, följer därav, att man anser, att kaderövningar icke böra anordnas. Under fjolårets behandling av detta ärende framfördes det argumentet, att man hade en lag, som påbjöd, att ifrågavarande övningar skulle anordnas. I år har

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.

(Forts.)

man emellertid på grund av den provisoriska lag, som ger Kungl. Maj:t bemyndigande att på grund av spanska sjukan uppskjuta värnpliktsövningarna, inställt såväl de ordinarie landstormsövningarna som också kaderövningarna. Det är ju möjligt, att om till nästa år icke samma skäl till ett inställande av dessa övningar föreligga, man därför skulle hävda att på grund av lagens stadgande dessa övningar måste äga rum. Jag och mina medreservanter hava därför i vår reservation uttalat, att vi förutsätta att Kungl. Maj:t, därest så skulle befinnas nödigt, framlägger för nästa års riksdag förslag om undantag från tillämpning av den 21 juni 1916 utfärdad lag om skyldighet för vissa värnpliktige att delta i kaderövning vid landstormen.

Vad det nu gäller är, att genom avslag på det begärda anslaget från riksdagens sida en opinionsyttring kommer till stånd mot dessa landstormsövningar, och jag finner, att så starka meningar ute bland folket stå bakom en sådan opinion, att jag, därest kammaren icke ändock vill biträda reservationen, kommer att begära votering.

Herr Jönsson i Revinge: Herr vice talman! Jag kan för min del icke finna, att den opinionsyttring, som herr Hansson nyss talade om på denna punkt, skulle vara på minsta sätt nödvändig. Då kaderövningarna vid landstormen ha inställts detta år, är det väl knappast troligt, att, även om detta anslag nu beviljas, det blir några sådana övningar nästa år. Men departementschefen har naturligtvis haft både skyldighet och rättighet att, när det nu finns en lag, som först år 1920 automatiskt upphör, lägga fram ett förslag om anslag, för att denna lag skall kunna funktionera, såsom från början varit avsett. Om nu riksdagen beviljar anslaget och det icke blir några kaderövningar — vilket är troligt — blir bara följden den, att anslaget går till kassafonden. Jag kan icke finna, att detta kan innebära den allra minsta olycka, varför kammaren icke har ringaste anledning att just på denna punkt opiniera mot departementschefen, som sin plikt likmätigt framlagt förslag om detta anslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Jag har jämte en annan ledamot av denna kammare påyrkat, att såväl landstorms- som även kaderövningarna måtte inställas. Detta har jag gjort med kännedom om de förhållanden, som stå i samband med landstormsövningarna. Det kan nämligen i detta land säkerligen icke uppdrivas många, som erkänna, att dessa landstormsövningar, sådana de beslutades i härordningen av år 1914, vare sig äro av någon betydelse eller till någon nytta, icke ens ur militär synpunkt. Dessa övningar ådraga sig faktiskt på sina håll rent löje, därför att var och en som deltar i dessa 5 dagars landstormsövningar eller dessa kaderövningar, mycket väl begriper, att på den korta tid, som här är anslagen för sådant ändamål,

någon egentlig militär utbildning icke kan ifrågakomma. Det är ur den synpunkten, som även de, som svärma allra mest för militära ändamål och militära försvarsanordningar, nämligen de, som tillhöra högern, på sina håll erkänna olämpligheten och obehörligheten av denna militära utbildningsform. Personligen har jag, icke som deltagare i kaderövningar men i landstörmsövningar, varit i tillfälle att förvissa mig om, att så också är fallet.

*Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)*

Jag kan icke finna annat än att, då man faktiskt begått ett misstag, då man införde denna övningsform år 1914, det är fullt i sin ordning, att riksdagen, då nu tillfälle gives för den att säga sin mening i saken, exempelvis på denna punkt, då ingen annan form finnes att göra en sådan opinionsyttring i frågan, säger ifrån, vad det allmänna medvetandet i landet tänker, och inställer dessa landstörms- och kaderövningar, så att de för framtiden icke måtte äga rum.

Vad herr Jönsson i Revinge säger, att krigsministern, som har en lag att följa, varit tvungen att taga upp detta anslag, kan ju vara formellt riktigt. Därmed har ju krigsministern också gjort sin plikt och sin skyldighet, och jag kan icke finna, att han behöver betrakta det som misstroende emot honom, om riksdagens andra kammare på denna punkt finner angeläget att säga sin mening, d. v. s. att ge till känna den uppfattning; som är allmän ute i vida lager av vår befolkning.

Då efter min mening ingen annan punkt förefinnes, där riksdagen kan ge tillkänna någon uppfattning i fråga om landstörmsövningarna, utom denna punkt om kaderövningarna, anser jag, att kammarens ledamöter, vilket parti de än tillhöra, hava all anledning att i detta avseende säga, att de anse, att denna utbildningsform varken är ändamålsenlig, nödvändig eller lämplig.

Det skulle ju, om denna lag komme att tillämpas år 1920, innebära, att man liksom som föregående år måste plocka ut en del värnpliktiga i äldre årsklasser av bortåt 35, 36 års ålder, och dessa skulle sedan utbildas genom dessa kaderövningar. De skola tagas från sina civila sysselsättningar, och jag anser, att skall en sådan åtgärd vidtagas mot medborgare, bör det finnas starka skäl, som tala därför. De formella skäl, som det här är fråga om, kunna icke ensamma få vara avgörande.

Jag finner icke minst ur denna synpunkt, att alla skäl tala för att riksdagen här säger ifrån, att dessa landstörmsövningar och därmed sammanhängande kaderövningar icke kunna av riksdagen godkännas. Riksdagen kan icke på denna punkt låtsas, som om intet hänt sedan år 1914.

Jag ber för den skull att få yrka bifall till den här avgivna reservationen.

Herr *Sävström* instämde häruti.

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag tillåter mig ännu en gång fästa kammarens

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)

uppmärksamhet på att denna lag, så som den är avfattad, går till ända med nästa år. Vill man ha bort kaderövningarna nästa år, ligger enligt min mening vägen tydlig och klar för envar. Jag må säga, att jag tycker, att det från motionärernas sida innevarande år hade varit den riktiga vägen att gå, att de väckt förslag om att lagen icke skulle äga tillämpning nästa år. I stället ha de gått en motsatt väg, nämligen att lagen får stå kvar, men att medel till lagens effektuerande icke skola beviljas, för att därmed, som reservanterna förutsätta i sin reservation, tvinga Kungl. Maj:t att komma fram med en proposition.

Nu säger herr Nilsson i Kristianstad, att detta icke innebär något som helst misstroende emot departementschefen eller Kungl. Maj:ts regering. Ja, jag må säga, att den saken skall jag icke upptaga till någon debatt, men nog kan man på goda grunder ha en något annan uppfattning om den saken än vad den ärade talaren hade.

Jag begärde emellertid icke ordet allenast för att konstatera detta, utan även för att säga, att det väsentliga argumentet för den ärade talaren på Kristianstadsbanken var, att 5 dagars övning för landstormen är för litet, och 10 dagar därtill för de befäl, som skulle ha litet övning, innan landstormsövningen började, är också för litet, så att det kan icke bliva något av. Å andra sidan säger man å samma håll, att det är för lång övningstid för de värnpliktiga. Till påståendet att övningstiden är för kort läser den ärade talaren få full anslutning även från långt gående militärhåll. Jag erinrar än en gång att beträffande de längre övningarna säger man å samma håll, att de äro alldeles för långa. De skola vara kortare. Sedan, då de blivit kortare, säger man: »Ja, nu äro de så korta, så att nu blir det intet resultat av dem!» Jag vill blott konstatera, att det icke finns något system för den opposition, som går fram efter dessa linjer.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag vet icke, hur man skall tolka herr krigsministerns replik till herr Nilsson i Kristianstad rörande huru ett bifall till reservationen skulle bli uppfattat. Jag förmodar dock, att ett sådant icke kan fattas av krigsministern på det sättet, att vi av några personliga hänsyn eller av hänsyn till regeringens sammansättning med nödvändighet behöva bevilja dessa 35,000 kronor. Jag finner att herr statsrådet gör en nekande åtbörd. Då är ju den saken klar, men det var av värde att få detta konstaterat.

Gentemot herr Jönsson i Revinge måste jag säga, att jag icke förstår den ståndpunkt, som säger, att naturligtvis komma dessa övningar icke att anordnas, men vi skola ge pengar till dem ändå, därför att det icke spelar någon roll, då pengarna sedan gå till kassafonden. Det sättet att bevilja anslag tycker jag är ganska ansvarslöst. Man skall väl här i riksdagen — jag har den upp-

fattningen, att vi sitta här för det ändamålet — pröva själva behoven, och jag har fattat det så, att vi särskilt i år icke böra bevilja anslag, som icke äro nödvändiga, att vi icke böra på en enda punkt, även om det gäller en småsumma, i onödan belasta budgeten. Det kan sålunda icke vara rimligt, att man från den förut-sättningen, att inga övningar skola komma till stånd, ändock beviljar anslag till sådana övningar. Dessutom är jag icke alldeles säker på, att herr Jönssons i Revinge auktoritet räcker på denna punkt. Det är möjligt, att herr Jönsson i Revinge icke vill ha dessa övningar anordnade, men det kan också inträffa, att därest riksdagen beviljar vad Kungl. Maj:t föreslagit detta, tolkas på det sättet, att riksdagen önskar att dessa övningar skola komma till stånd, och under sådana förhållanden tror jag, att ett uttalande i protokollet av herr Jönsson i Revinge kommer att visa sig ganska maktlost.

*Ang. kadet-
övningar vid
landstormen.*

(Forts)

Man har nu mot motionärerna anfört, att man hade kunnat gå en annan väg än den man i detta fall använt, att yrka avslag på anslaget till anordnande av övningar vid landstormen. Det är lätt att kritisera den motion, som här föreligger, därför att denna motion har även i sina yrkanden hållits mycket allmän och icke ingått på någon preciserande framställning. Men om man å andra sidan sympatiserar med syftet i motionen, bör det icke kunna möta någon svårighet att vid behandlingen i riksdagen ge åt yrkandet den av motionärerna avsedda formen. Huruvida man här skall yrka ett upphävande av lagen eller icke, det kan man tvista om, men det förefaller mig dock, som om en sådan läggning av motionen hade varit en ganska säker väg för att under alla förhållanden få fastläst, att dessa övningar skulle inhiberas. Vi hava för närvarande en första kammare, som med tillfredsställelse tager varje militärt äskande, en första kammare, som icke vill på någon punkt ge med sig i fråga om de synpunkter, som den nya tiden hävdar. Första kammaren har i sin makt att avslå varje lag, och därför skulle man kanske, om man valt den vägen, även nu berövat sig möjligheten att få till stånd en opinionsyttring från riksdagens sida rörande dessa övningar. Det förefaller mig därför, att även om en formell anmärkning kan framställas, man är på rätt väg, om man i fråga om övningar, som äro synnerligen impopulära, vänder sig mot anslagsposten, och det kan givetvis icke ligga något misstroende mot krigsministern däri, att man sedan, som han uttalade det, vill tvinga Kungl. Maj:t till att fram-lägga förslag om upphävande av lagen. Det är väl dock så, att Kungl. Maj:t i viss mån åtminstone är en verkställare av folkrepresentationens vilja och icke på det sättet, att folkrepresentationen i stället är till blott för att fullgöra vad som från rege-ringshåll kan önskas eller äskas.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Den kritik, som herr Nilsson i Kristianstad riktade emot dessa övningar, nämligen att tiden för dem skulle vara så kort, att intet resultat

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)

kunde vinnas hade egentligen hört hemma den dag vi i kammaren beslutade lagen om dessa övningar, och att i dag stå och resonera om att tiden är för kort tjänar icke mycket till, då vi nu faktiskt hava lagen med en viss föreskriven övningstid.

Nu sade herr Hansson, att mitt resonemang skulle vara så underligt, därför att jag utgick från att även om vi beviljade anslaget bleve det sannolikt inga landstormsövningar nästa år, vilket jag grundade därpå, att de för detta år faktiskt äro inställda. Jag vill då frambålla, att det å andra sidan väl icke finnes så stor logik i ett resonemang, som oaktat vi nu hava en lag kvar, som icke är upphävd och om vilken vi icke hava förslag att den skall upphävas, det oaktat skall man neka ett på denna lag beroende anslag. Antag nu, att vi verkligen bifalla herr Hanssons yrkande här i kammaren och så regeringen komme till riksdagen med proposition och denna fölle i första kammaren, vad inträffar då? Då bleve det faktiskt så, att man hade kvar en lag, enligt vilken vissa kaderövningar skulle företagas, men inga medel, med vilka man kunde bekosta dessa övningar. Jag tycker, att den vägen icke är så så synnerligen rekommendabel heller, och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Både krigsministern och den senaste ärade talaren försökte på vissa sätt göra gällande, att jag hade i mitt anförande kritiserat övningarnas kortvarighet, men om man lade märke till vad jag sade, så var det, att även de i vårt land, som annars sympatisera med varje slag av militär utbildning, d. v. s. högern i första rummet, anse t. o. m., att dessa övningar äro ändamålslösa på grund av den kortvarighet, såväl kaderövningarna som landstormsövningarna hava. Vilken min uppfattning är och vad mitt parti har för uppfattning är allmänt känt, och jag ansåg det icke nödvändigt att särskilt betona, att dessa övningar ur flera synpunkter äro ändamålslösa och onödiga även från vart betraktelsesätt.

Nu har herr Jönsson i Revinge uttalat den förväntan, att kaderövningarna icke skola komma till stånd. Med denna förväntan från hans sida bör det vara så mycket mera skäl för kammaren att här ge regeringen ett stöd för sin önskan genom att icke bevilja anslag till detta belopp för kaderövningar. Regeringen kan då i sin tur och ordning känna sig mera i överensstämmelse med kammarens önskemål, när den komme med förslag om inställande av dessa övningar.

Herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet kritiserade vidare den form, som vi motionärer använt, då vi framburit detta yrkande. Vi hava emellertid måst hålla yrkandet i denna allmänna form, därför att hela fjärde huvudtiteln är så uppställd, att vad gäller landstormens utrustning och kostnader för landstormsövningar och annat detta ingår i så många olika anslag, — det ingår i fälttjänstövningsanslaget, det ingår i olika underhållsanslag — och det har gjort, att när det gällt att för-

mulera vårt yrkande om att, vad landstormen beträffar, anslagen måtte strykas, på det att dessa övningar icke vidare borde ifrågakomma, man varit nära nog nödsakad att hålla sig till denna form. Vad beträffar sättet att i stället väcka förslag om lagens upphävande kunde man ju mycket väl gått den vägen, men å andra sidan tycker jag, att även denna väg är försvarlig och möjlig att beträda och detta i all synnerhet, när man befinner sig i den ställningen, att man kan säga, att herr Jönsson i Revinge såsom representant för utskottsmajoriteten är i huvudsak av samma uppfattning, att dessa kaderövningar aldrig komma att gå av stapeln.

*Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)*

Jag har för min del fortfarande den uppfattningen, att ett avslag på denna punkt av det begärda beloppet icke bör vara något som helst misstroende vare sig mot regeringen eller mot herr statsrådet, som försvarat denna huvudtitel. Det är endast ett naturligt uttryck för den åsikt, som finnes bland stora lager av vårt folk, att dessa övningar äro ändamålslösa och onyttiga. Fördenskull vidhåller jag yrkandet om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 84 ja mot 69 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 53—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56, angående anslaget till arméns vapen och ammunition m. m.

*Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.*

I enlighet med vad Kungl. Maj:t under punkten 54 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns

Ang.
arméns vapen
och ammuni-
tion m. m.

(Forts.)

vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel under titel »Vapen och ammunition m. m., reservationsanslag»; samt

b) minska detta anslag, nu 3,709,700 kronor, med 167,989 kronor till 3,541,711 kronor.

Uti en vid denna punkt fogad reservation hade herrar *A. C. Lindblad, Eriksson* i Grängesberg, *Olofsson, Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Waldén* och *Hansson* i Stockholm förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel under titel »Vapen och ammunition m. m., reservationsanslag»; samt

b) minska detta anslag, nu 3,709,700 kronor, med 1,709,700 kronor till 2,000,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg. Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt har jag jämte de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet anmält reservation, och jag skall därför be att få ange de skäl, vi ansett föreligga för vår här intagna ståndpunkt.

Regeringen har begärt 3,541,711 kronor till ammunitionskaffning m. fl. ändamål under år 1920. Efter vårt förmenande har det under de år, som gått, sedan kriget bröt ut, förekommit en så pass forcerad anskaffning av ammunition, att icke så oväsentliga förråd därav nu måste finnas på lager. Arbetsantalet har nämligen, som vi i vår reservation påpekat, ökats, vid Åkers krutbruk från 56 till 72 och vid ammunitionsfabriken vid Marieberg från 429 till 556. Under innevarande år kommer det ju icke, såvitt man nu kan bedöma, att bli någon egentlig åtgång på ammunition; man har ju tänkt sig, att värnpliktsinkallelser endast skulle förekomma för vakthållning och värd av persedlar. Det kan sålunda icke bliva några skjutövningar annat än i mycket begränsad utsträckning. Därför måste det även under detta år uppstå en betydande besparing på den ammunition, som tillverkas. Huru det kommer att ställa sig under nästa år vet man icke med säkerhet, men det förefaller oss, som om de begränsade övningar, som då, åtminstone efter vår uppfattning, måste komma att äga rum, det icke heller för detta år skulle behövas ammunitionstillverkning i samma utsträckning som förut. Allt detta gör, att man efter vårt förmenande på denna punkt bör kunna göra en verklig besparing.

Detta är ingen principalsak utan en ren besparingsfråga. När vi behandlat övriga huvudtitlar, hava vi med ljus och lykta, som man brukar uttrycka sig, sökt efter alla möjliga tillfällen att kunna göra besparingar. Man har prutat här, och man har prutat där. Jag vill erinra om, huru man t. ex. prutade på fångvårds-

styrelsens anslagskrav. Jag vill också erinra om, huru man gjorde, när det gällde statens affärsdrivande verk. Man prutade på byggnadsanslag och liknande för att icke anstränga 1920 års stat. Här har det förefallit oss, att man utan förfång för några intressen skulle kunna göra en besparing i utgifterna under kommande år. Det är ju så, att vi hava synnerligen svårt att få budgeten att gå ihop. Och motioner hava här i riksdagen väckts, vari begäras anslag för sådana ändamål, som efter mitt förmenande måste beviljas. Herr finansministern anser sig oförmögen att kunna skaffa mera pengar än han i statsverkspropositionen föreslagit. Då har det synts oss reservanter, att man på denna punkt kunde minska anslaget belopp och få pengar över att använda till andra ändamål, som efter vårt förmenande äro mera trängande under nästkommande år.

Jag vet ju, att det kommer att göras den invändningen, att dyrtidens tryck är så stort, att det anslag, som Kungl. Maj:t begärt, icke nu ger samma mängd ammunition som förr, utan att det blir en högst betydlig skillnad i detta avseende. Jag vet mycket väl, att denna invändning kommer att göras. Den är redan gjord i statsverkspropositionen av föredragande departementschefen. Men även med hänsyn till dessa omständigheter — vi hava icke glömt dessa förhållanden, när vi gjort vårt yrkande — så har det i alla fall synts oss på de skäl, som jag här tillåtit mig anföra, som om det skulle vara möjligt att göra inskränkningar i utgifterna.

På de grunder jag här anfört, ber jag, herr talman, få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen. Yrkandet går ut på beviljandet av ett anslag på 2,000,000 kronor i stället för här föreslagna 3,541,711 kronor.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Det anslag, om vilket nu är fråga, är för i år tillsammans med förstärkningsanslaget uppfört med ett belopp av 5,506,921 kronor. I statsverkspropositionen föreslås, att detsamma skall uppföras med 3,541,711 kronor. Således är där redan en högst betydlig minskning av anslaget gjord.

Med detta anslag skall tillgodoses dels underhåll av vapen och materiel, såväl för artilleriet som också för de med handvapen beväpnade trupperna, och dels ammunition, såväl för artilleriet som också handvapensammunition. Då vill jag till en början lämna det meddelandet, att för rena underhållskostnader äro beräknade 690,630 kronor med utgångspunkt, mina herrar, från *de år 1914 gällande* kostnadssiffrorna. Ingen lär väl tänka, att arbetslöner och materialpriser under år 1920 komma att gå ned till 1914 års nivå. Redan därav framgår det, att reservanternas förslag är alldeles otillfredsställande, ty med de priser, som nu gälla, skulle ett allt för ringa belopp återstå för ammunition. För artilleriets am-

Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.
Forts.

Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.

(Forts.)

munitions- och målskjutningskostnader äro beräknade 1,180,985 kronor och för infanteriets ammunition 1,670,096 kronor.

Efter dessa upplysningar skall jag tillåta mig en liten jämförelse. Den norska regeringen har äskat och norska stortinget har för budgetterminen 1919—1920 beviljat till utvidgning av Raufoss patronfabriker 800,000 kronor och för anläggning av ett elektriskt stålverk vid samma fabriker 300,000 kronor. Till driften vid samma patronfabrik och krutverk samt för anskaffande av ammunition har i år äskats två och en halv miljoner kronor i ordinarie anslag. Så ligger saken i Norge med dess korta övnings- tid och en numerär i hären, som icke uppgår till ens hälften av vad Sverige har. En kortare övningstid för infanteriet får enligt min mening icke gå ut över övningarna på det sättet, att den för- anleder minskad utbildning i eldstrid och skjutning, såsom reservan- terna synas förutsätta.

Reservanterna hava nu anfört vissa siffror rörande arbetarantalet vid statens ammunitionsfabrik och krutbruk. Siffrorna äro i det väsentliga riktiga. Men för att göra bilden fullständig hade ett par andra upplysningar också bort lämnas. Så utgjorde exempelvis arbetstiden vid krutbruket år 1914 58 timmar per vecka. Det blir med 56 arbetare 3,248 veckotimmar. Nu är arbetstiden 48 timmar per vecka. Det blir med 72 arbetare 3,456 veckotimmar. Alltså en högst ringa skillnad. Och mina herrar, antalet arbetare minskas successivt i den mån dessa kunna söka sig annan anställning. Vidare hava reservanterna icke meddelat, att antalet arbetare 1917 uppgick till 110 och med då än längre arbetstid. Det har pågått och pågår alltså en successiv minskning av arbetsstyrkan. Än starkare framträder denna minskning vid ammunitionsfabriken. Antalet arbetare vid ammunitionsfabriken utgjorde år 1917 920, nu utgör det 556 enligt reservanternas uppgift — i verkligheten är det ett fåtal mindre, men det betyder föga — och minskningen pågår. En reduktion av arbetsstyrkan till nära hälften på två år — det passade måhända icke för reservanternas hållpunkt att meddela kammaren den upplysningen, men jag har härmed velat bringa kammaren detta meddelande.

Slutligen vill jag meddela, att arbetarstyrkan vid gevärsfaktoret har minskats från 655 år 1917 till 443, enligt den sista uppgiften jag fått.

Inför dessa faktiska förhållanden och med konstaterandet av de höjda materialpriserna och de höjda arbetslönerna finnes det icke möjlighet att med det anslag, som reservanterna hava tänkt sig, tillgodose de oundgängligaste behoven, och därför uttalar jag den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställen.

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Till det anförande från statsrådsbanken, som vi åhört, har jag ej mycket att tillägga. Jag vill endast säga, att jag kände mig tämligen förvånad, då jag läste den passus i reservationen, att med det läge,

som i och med världskrigets avslutande inträtt, en begränsning av ammunitionstillverkningen synes böra ske. Jag kan för min del icke se sammanhanget mellan världskrigets avslutande och vår egen ammunitionsfråga. Det är väl dock tvenne helt och hållet skilda saker. Vidare är det så, att en hel del av det itrågavarande anslaget åtgår för underhåll av de vapen vi hava. I den mån ammunitionen ingår däri, avses den för våra värnpliktigas utbildning. Den ammunition, som icke går åt för utbildningen, lägges till mobiliseringstillgångarna. Att vi skulle kunna på grund av erfarenheterna från världskriget ställa mindre fordringar på våra mobiliseringstillgångar än hittills, tillåter jag mig bestrida. Tvärtom är jag övertygad om, att läget på den punkten är sådant, att man snarare kunde yrka på forcerad ammunitionstillverkning än motsatsen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Den passus i reservationen, som herr Söderhielm pekar på, synes åtminstone mig vara väl motiverad. Vi hava sagt: »Med hänsyn till det förändrade läget, som i och med världskrigets avslutande inträtt, synes en begränsning i denna tillverkning åter böra ske». Nu kan man ju hava delade meningar om, huruvida det är slut på världskriget eller ej. Ställer man sig på den ståndpunkten, att det ej är slut på världskriget, utan att det kan tänkas, att det skulle kunna blåsa upp på nytt, då förstår jag herr Söderhielms invändning. Men har man den uppfattningen, att det icke kommer att blåsa upp på nytt — det är väl ändå allas vår bestämda förhoppning att så ej skall ske, och vi hava väl icke bara förhoppning utan det är väl en uppfattning, att det ej kommer att ske — så är det väl helt naturligt, åtminstone förefaller det mig så, att man icke skall forcera tillverkningen av ammunition. Det är ju så, att den forcerade tillverkning vi haft under detta år varit avsedd icke för att tillfredsställa dagens behov, icke för att tillfredsställa det löpande behovet under övningarna under året, utan den har varit avsedd fastmer att skapa oss en reserv för mobiliseringsändamål.

Under sådana omständigheter har det syntts oss, att det icke kan vara nödvändigt, icke lämpligt, när vi nu stå inför en försvarsrevision, att vi tillverka mobiliseringsammunition. Åtminstone kunde vi begränsa beloppen för nästa år i den mån vi här hava föreslagit. Nu är jag inte så inne i dessa beräkningar, att jag kan gå in på ett avgörande, huruvida 2 miljoner kronor räcka för vård och underhåll av gevär och andra vapen och dessutom tillverkning av den ammunition, som behövs för de övningar, som kunna bli nästa år. Där ha vi obestämda faktorer att räkna med. Vi hava icke övningarna för nästa år bestämda. Hrudana de skola bli, därom veta vi icke något i dag. Dessutom kan kostnaden bero på arbetspriserna och på en hel del andra faktorer, som vi icke känna till. Skulle det emellertid vara så, att pengar-

Ang.
arméns vapen
och ammuni-
tion m. m.
(Forts.)

Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.
(Forts.)

na icke räcka till för underhåll av vapen och för tillverkning av den ammunition, som går åt för övningar, har det synt oss, att vi kunna taga av den reserv, som uppstått. Att det finnes reserv lär väl ingen i denna kammare kunna bestrida.

Det har synt oss, att då det nu är så svårt att kunna skaffa penningar för de mest oundgängliga behoven på andra områden — motioner hava här väckts av synnerligen ömmande innehåll — när det alltså blir mycket svårt att skaffa pengar till att fylla de mest trängande behoven, så har det, säger jag, synt oss, att man skulle på detta område kunna företaga en minskning och göra detta utan förfång för några intressen. Vad som har gjorts i Norge kunna vi ej bedöma. Vi veta icke, vilka tillgångar man där har på ammunition, vi veta icke hur det landets reserver äro, åtminstone vet jag det icke. Jag tänker, att herr Söderhielm, kanske herr statsrådet, har reda på den saken, men jag kan icke bedöma och göra jämförelser emellan svenska och norska förhållanden härvidlag. Därför hava norska förhållanden i detta avseende icke kunnat det ringaste imponera på mig.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla det yrkande jag förut framställde.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Jag vill i anledning av vad statsutskottets ärade vice ordförande anfört meddela, att av den ammunition, som anskaffas med medel från detta ordinarie riksstatsanslag, det icke i år och icke heller såvitt jag kan bedöma nästa år kommer att vara möjligt att föra en enda patron, ett enda skott över till mobiliseringsförrådet. Vad detta mobiliseringsförråd angår, vill jag icke gärna göra något uttalande därom. Jag vill emellertid säga, att det är så långt ifrån att det finns besparingar, att mobiliseringsförrådet icke har den storlek på långt när, som det enligt gällande bestämmelser skulle hava.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! En diskussion från så olika utgångspunkter som de, vilka företrädas av reservanterna och utskottets majoritet, har mycket ringa utsikt att bli fruktbarande. Vi utgå från, att — varom också påminnes i statsverkspropositionen inledande ord — vi befinna oss i ett nytt läge, så att man bör kunna från andra synpunkter än förut bedöma här förebragta anslagsfrågor. Utskottets talesmän utgå ifrån, att egentligen ingenting har skett — det var i varje fall herr Söderhielms uppfattning — och att man bör gå på som förut. Samma uppfattning delas, kanske icke i hela dess utsträckning, av krigsministern, men för att man här skall kunna yrka på en ammunitionsanskaffning i sådan omfattning, som det är fråga om, måste man ju ställa sig på ungefär den ståndpunkt, som herr Söderhielm utvecklat. Det förefaller mig — jag måste säga det — som om det i herr statsrådets uppfattning inträtt en ganska avsevärd förändring i fråga om de allmänna synpunkterna sedan statsverkspro-

positionen skrevs. Från de synpunkter, han utvecklade i statsverkspropositionens inledning, kom han visserligen till samma anslagsäskanden, men den argumentation, som här i dag beståtts olika anslag under fjärde huvudtiteln, är dock ganska mycket olik den argumentation, man finner i inledningen till statsverkspropositionen beträffande fjärde huvudtiteln.

Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.
(Forts.)

Vad som särskilt föranledde mig att begära ordet var den framställning herr krigsministern gjorde i fråga om de i reservationen anförda siffrorna. Det är givet, att jag, som suttit på avdelningen och förberedande behandlat detta ärende, har huvudansvaret för detaljerna i den reservation, som föreligger. De siffror, som där anförts, ha tillkommit på det sättet, som är vanligt vid ärendenas behandling i utskotten, nämligen att jag har bett sekreteraren inhämta upplysningar hos vederbörande myndighet angående arbetarantalet vid olika tidpunkter.

Jag önskade för mitt vidkommande att få en jämförelse, hurudan ställningen var i dessa avseenden före världskriget och hurudan ställningen var nu. Jag har lyckats att få den genom dessa jämförande siffror, som i reservationen anförts. Jag tror icke, att man kan tillmäta de beräkningar, som sedan göras om arbetstiden och arbetskapaciteten, den betydelse, som herr krigsministern har gjort. Men jag vill tillägga, att min uppfattning är den, att man skall icke fortsätta ammunitionstillverkningen ens i samma omfång som skedde före 1914. Det är icke bara fråga om att återgå till förhållandena före världskriget, utan den meningen är här från vår socialdemokratiska synpunkt klart utsagd, att vi vilja komma fram till en reducering, en minskning. Denna ståndpunkt är, som sagt, olika den, som företrädes på motsidan, och därför blir naturligtvis diskussionen ganska litet fruktbarande.

Det förefaller mig dock, som om här förebragts så goda skäl för en minskning av den summa, som Kungl. Maj:t äskar, att jag utan tvekan inför vad som anförts från herr krigsministern ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Jag nödgas att i anledning av den siste ärade talarans anförande, då han påstod, att jag skulle ändrat uppfattning från de allmänna synpunkter, som jag uttalat i statsverkspropositionen, och med dessa synpunkter jämförde dem, jag förfäktat här inför kammaren om de anslag, som utskottet tillstyrkt, erinna därom, att det var från dessa allmänna synpunkter, jag gick ut, då jag inför Kungl. Maj:t äskade — vilket övriga statsrådsledamöter biträdde — de anslag, som äro upptagna under denna huvudtitel. Det är sålunda ingen som helst förändring i min uppfattning, utan från dessa allmänna utgångspunkter har jag kommit till vad jag begärt, och jag kämpar för denna min uppfattning till sista stund.

Herr Söderhielm: Herr talman! Jag vill försöka karakteri-

Ang.
arméns vapen
och ammunition
m. m.
(Forts.)

sera skillnaden mellan min och herr Hanssons uppfattning så, att herr Hansson hyser sköna förhoppningar, och vill, att vi skola diskontera de växlar, han drar på dessa förhoppningar under det att jag endast begär att få papperen, och säkra papper, på bordet, innan vi skrida till vidare realisationer av försvarsvärdena.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 56 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 89 ja mot 68 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. anskaffning
av handvapen
och kulsprute-
materiel.

Härpå föredrogs *punkten 57*, angående anslag till anskaffning av handvapen och kulsprutemateriel; och anförde därvid

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Med hänsyn till vad som under andra punkter förekommit skall jag inskränka mig till att här i korthet yrka bifall till min reservation.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Ang.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.

Punkten 60, angående anslag för uppförande av nya sjukhus för vissa truppförband.

Under punkten 58 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att av det utav 1918 års lagtima riksdag för upp-

förande av nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m. beviljade anslaget, 912,163 kronor, å extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag anvisa återstoden, 352,163 kronor.

*Anq.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte av det utav 1918 års lagtima riksdag för uppförande av nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m. beviljade anslaget, 912,163 kronor, å extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag anvisa 182,163 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *C. G. Ekman*, *Eriksson* i Grängesberg och *Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Till de ifrågasvarande sjukhusen vid Göta artilleriregemente, Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår beviljades av förra årets riksdag ett anslag på 912,163 kronor. Kungl. Maj:t äskar nu fortsatt anvisning på detta belopp. Med anledning därav att kostnaderna för uppförandet av dessa sjukhusbyggnader avsevärt stigit, sedan beräkningen av dem gjordes 1918, har ärendet av Kungl. Maj:t remitterats till försvarskommissionen. Försvarskommissionen har vid prövningen funnit, att det kan anföras goda skäl för en förbättring av sjukvårdsförhållandena vid ifrågasvarande regementen. Försvarskommissionens majoritet har emellertid ansett, att i avvaktan på den allmänna försvarsrevisionen och på billigare byggnadskostnader borde med uppförandet av dessa sjukhusbyggnader anstå. Det bör anmärkas, att arbetet på dessa byggnader, som beslöts 1918, ännu icke har påbörjats. Den ståndpunkt, som försvarskommissionens majoritet sålunda har intagit, är densamma, som den utgått från vid behandlingen av de många ärenden rörande militära byggnadsfrågor, som varit förelagda för densamma, och även om man här kan anföras, att sjukhusförhållandena vid dessa regementen nu äro synnerligen underhaltiga, så förefaller det dock mig som om alljämt däremot kunde ställas den synpunkten, att ännu har man icke någon klarhet om vår framtida försvarsorganisation, och det bör i avvaktan därpå vara möjligt att låta något anstå med byggnaderna.

Ett ytterligare skäl för att dessa byggnader skulle kunna uppskjutas har framhållits i försvarskommissionen, särskilt av dess liberala ledamöter, och det skälet har varit, att vinterlinjen skulle komma att avskaffas. Såvitt man kan förstå, är det väl också meningen, att åtminstone det liberala programmet skall realiseras beträffande övningstiden och att man sålunda kan utgå från, att det mycket snart blir på det viset, att vinterlinjen slopas. Därmed försvinner givetvis en del av de olägenheter, som varit förknippade

Ang.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.
(Forts.)

med de bristfälliga sjukhusförhållandena vid ifrågavarande regementen.

Jag har i den reservation, som avgivits av herrar C. G. Ekman och Eriksson i Grängesberg och mig, avtryckt försvarskommissionens utlåtande i ämnet, och jag förmodar, att herrarna där tagit del av de skäl, som försvarskommissionen anförde. Dessa skäl ha av chefen för lantförsvarsdepartementet underkänts, och han har senare följt en inom kommissionen avgiven reservation, som avsåg inställandet endast av den i förslaget ingående sjukhuspaviljongen. Detta har föranlett utskottet att på denna punkt yrka en nedsättning av det belopp, som av Kungl. Maj:t äskats. I enlighet med den standpunkt som kommissionens majoritet intagit och till vilken jag har medverkat, har jag ansett mig inom utskottet böra fullfölja de synpunkter, som föranlett detta förslag från försvarskommissionens sida, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten antecknade reservationen.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman, mina herrar! Då jag hösten 1917 mottog chefskapet för lantförsvarsdepartementet, så var det med den föresatsen att i vad på mig ankom söka upphjälpa den militära sjukvården: Jag hade nämligen, med stöd av den kännedom jag hade om densamma, vetskap om att det var behövt att vidtaga förbättringar rörande den militära sjukvården. Jag var också därvid på det klara med, att vad som framför allt erfordrades på flera ställen inom armén var bättre sjukvårdsanstalter, bättre sjukhus än de, som för närvarande stodo till buds.

Jag skall nu endast yttra mig om de två sjukhus, som det här är fråga om, nämligen sjukhuset vid Västernorrlands regemente och sjukhuset vid Göta artilleriregemente. Jag fick för några månader sedan besök av en stationsmästare från Trehörningsjö. Denne klagade då hos mig över det eländiga skick, i vilket sjukhuset vid Västernorrlands regemente befann sig. Jag sade då till honom, att allt detta kände jag till förut, att jag varit där flera gånger och att jag som ledamot av civilkommissionen utdömt detta sjukhus. Men jag är tacksam, sade jag, om ni ger mig en inläga om vad ni muntligen här resonerat om, på det att, om det möjligen är något, som omedelbart kan avhjälpas, detta måtte bliva avhjälpt. Han kom sedan in med denna skrivelse, vilken remitterades i vederbörlig ordning. I denna skrivelse hade nämnde stationsmästare, som hade haft en son, som legat på detta sjukhus och på detta sjukhus avlidit, uttalat den förmodan, att denna hans framställning från de militära myndigheternas sida skulle mötas med ovilja.

I anledning härav skall jag nu be att få redogöra inför kammaren för något av vad regementschefen vid detta regemente anför i sitt svaromål på denna Särnblads — det är stationsmästarens namn — skrivelse till mig. Därigenom och även genom att jag redogör något för vad regementsläkaren vid regementet tidigare har skrivit får säkerligen kammaren en bättre bild av sjukhusets beskaffenhet,

än om jag här skulle söka själv skildra densamma. Regementschefen skriver på följande sätt: »Regementsläkaren Fredriksson har på grund av insjuknande i spanska sjukan och därav betingad tjänstledighet icke personligen kunnat deltaga i värnpliktige Särnblads vård på annat sätt, än att han genom dagliga rapporter från vikarierande läkaren underrättats om såväl Särnblads som de övriga sjukas tillstånd och givit råd, där så erfordrats. Jag har även den fasta övertygelsen, att vad läkare och sköterska kunnat göra nu som alltid har blivit gjort, och därför gläder det mig så mycket mera, att stationsmästaren givit dessa sitt så vänliga erkännande.

Stationsmästarens uttalade fruktan, att hans skrivelse skulle tydas endast som ett begär att slå ned på de militära institutiöerna, och hans misströstan att som lekman få sakkunskapen med sig äro fullkomligt obefogade. De anmärkningar han riktar mot de sorgliga sjukhusförhållandena vid Västernorrlands regemente understrykas, oavsett några detaljer, som lätt nog kunna få sin förklaring som oundvikliga följder av dessa förhållanden, på det kraftigaste av sakkunskapen själv.

icke blott allt, vad stationsmästaren säger om dessa sjukhusförhållanden, har av sakkunskapen, representerad här av regementschef och regementsläkare, gång på gång förut framhållits, utan förhållandena ha tyvärr av dessa mäst skildras i ännu mycket mörkare färger. För att nu icke behöva änyo upprepa vad som om våra sjukhusförhållanden skildrats i det berg av skrivelser, som i ämnet härifrån avgått, bifogar jag i utdrag en ringa del av dessa.» — Jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa detta, det skulle taga för mycket tid. Regementschefen fortsätter därefter: »De tala, tror jag, tillräckligt för att visa vilka oerhörda bekymmer vi haft och fortfarande ha trots ett oavlätligt energiskt och malmedvetet arbete från nuvarande regementsläkaren under dessa sista fem år, under vilka han varit regementsläkare vid regementet; de visa också tillräckligt, att allt vad som kunnat åstadkommas för att få det bättre och få ett slut på eländet blivit från regementet vidtaget. Stationsmästarens anmärkningar verka därför som ett svagt, ofullständigt eko av vad vi själva så kraftigt och högt ropat ut, men kanske detta eko kan åstadkomma, vad vi så länge längtat efter.»

För att nu ge kammarens ledamöter en bild av sjukhusets beskaffenhet skall jag bara läsa upp en del av ett utlåtande som regementsläkaren avgav redan i januari 1916. Han säger: »En annan orsak till den låga temperaturen inom sjukhuset ligger i själva byggnadernas beskaffenhet och det därav uppkommande oerhörda draget. Det viner och piper så att säga ständigt genom väggar och golv. För oss friska människor, som kunna hålla oss ständigt i rörelse, är det likväl en nödvändighet att ständigt gå i ytterskor och galo-scher under vistelse på sjukhuset, hur det då skall vara för patienterna låter lätt tänka sig. De värsta springorna i väggarna få vi väl fortfarande som hittills själva söka att stoppa igen så gott sig göra låter, men vad som kan och borde göras är att söka råda bot på golvdraget.» Och så säger han vidare: »Vad beträffar ljuset så

*Ang.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.
(Forts.)*

Ang.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.
(Forts.)

är den enda belysning vi ha att tillgå sedan mörkret inträtt — och dagsljus ha vi ju endast mellan 9—2 här denna årstid — några osande fotogenlampor. Samtliga lokaler ligga också i halvdunkel, och det möter öövertvinneliga svårigheter att sköta sjukhusarbetet. För de stackars sjuka, som icke kunna fördriva de långa timmarna på sjukhuset med någon bok eller tidskrift, ty det är ogörligt att med den belysningen läsa, blir vistelsen än tyngre där de måste ligga och stirra ut i dunklet.»

Det är vad de militära myndigheterna ha för uppfattning av detta sjukhus. Jag har velat i vad på mig ankommer söka få detta verkliga missförhållande, ty det är ett verkligt missförhållande, avhjälp. Därför tillstyrkte jag framläggande vid förlidets års riksdag av en proposition, som då bifölls och till vilken nu begäres ytterligare anvisande av medel från det då beviljade anslaget.

Jag har mycket uppmärksamt genomläst majoritetens inom försvarskommisionen yttrande, men jag är övertygad att, om de ärade medlemmarna av kommissionen i likhet med mig sett detta sjukhus, så skulle de icke kommit till den uppfattning de nu ha kommit till. Kungl. Maj:t har också redan fattat det beslutet, att sjukhusbyggnadet skall fortsättas, och detta därför att Kungl. Maj:t ansett, att det är ett verkligt humanitärt intresse, som här kräver, att något göres och göres oförtövat. — Även sjukhuset vid Göta artilleriregemente är så dåligt, att det ej kan ur humanitär synpunkt försvaras, än mindre ur hygienisk. Jag hoppas därför, att kammaren bifaller utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr Hansson yttrade, att när sommarlinjen bleve införd, skulle detta sjukhus, även om det *nu* icke vore användbart, kunna fylla sitt ändamål, och det vore därför icke så stor brådska med dessa byggnadsarbeten. Jag vill med anledning därav understryka vad krigsministern nyss yttrade om vad som är det viktigaste i denna angelägenhet. Sjukhuset är ju, såsom regementsläkaren framhållit i sin rapport, så genomuselt, att man vintertiden icke kan få denna byggnad uppvärmd till mer än högst en grad. Under sådana förhållanden säger det sig självt, att den icke heller sommartiden uppfyller ens de måttligaste anspråk på ett sjukhus.

Vad beträffar sjukhuset vid Göta artilleriregemente, så är det lika dåligt ställt där. Sjukvårdsstyrelsen yttrar om denna sjukhusbyggnad, att »den är förlagd till ena ändan av en förut till stall använd byggnad och hade utrymme för inalles 25 sjuksängar, ett alltför ringa antal i förhållande till regementets styrka, vilken enligt styrkebeskeden under 1916 i medeltal uppgått till 1,100 man. De sjukskrivnas antal under månaderna januari—april 1916 hade i medeltal per dag varit 91 och 1917 under samma månader 56.»

Det fanns således även rätt så stor platsbrist på detta sjukhus.

Beträffande sjukhusbyggnadens nuvarande läge säger styrelsen, att det också med skäl kunde göras svåra anmärkningar. Den låge inklämd mellan kokinrättningen och smedjan, på ett avstånd från

köket av 14 meter och från smedjan av 10 meter, och på lika avstånd från byggnadens gavel vore skjutbanan för karbinskjutning belägen. På några meters avstånd från samma gavel hade dessutom nu en kokinrättningen tillhörig mjölkbod uppförts. Belysnings- och uppvärmningsanordningarna fungerade otillfredsställande. Teköket vore inbyst i badrummet, i vilket också finnes en för badrum, urinoar och sköljrum gemensam avloppsbrunn. Klosetterna, som vore torvmullsklosetter, vore svåra att halla luktfria. På grund av det nära grannskapet till manskapsköket besvärades sjukavdelningen mycket av flugor, vilket lätt kunde bidra till spridande av en hel del smittosamma sjukdomar, och ljudet från smedjan och skjutbanan störde det lugn och den ro, som vore behöfliga för ett sjukhus.

*Ang.
nya sjukhus
för vissa
truppförband.
(Forts.)*

Kan man då verkligen påstå, att det är staten värdigt, att dylika förhållanden vid sjukvården vid Göta artilleriregemente skola få fortsätta, man kunde gärna säga en enda dag längre, utan att något göres för att avhjälpa dessa mycket svåra missförhållanden? Jag tror, att man härvidlag dessutom icke behöver utsätta staten för någon särskild risk. Även om man skulle gå så långt, att man avskaffade allt vad försvar heter, skulle naturligtvis denna i Göteborg belägna sjukvårdsbyggnad med fördel kunna användas för den civila sjukvården.

Jag har därför mycket svårt att förstå det motstånd, som på denna punkt reses mot en rent humanitär åtgärd, som avser att bereda de värnpliktiga en någorlunda god sjukvård. Det är ju icke samma förhållande med värnpliktiga som med civila, att de själva kunna välja sjukhus, utan blir en värnpliktig sjuk, så måste han helt enkelt inläggas på vederbörande truppförbands sjukhus, och om detta då är genomuselt, måste ju vården bli i högsta grad otillfredsställande. Man skulle med skäl på de båda sjukhus varom här är fråga kunna tillämpa, vad en beväringssman yttrade, att man måste ha en berghälsa för att kunna stå ut med att ligga på det här militärsjukhuset. Jag tror ej att det är lämpligt inlägga sjuka människor varken på sjukhuset i Sollefteå eller Göta artilleris sjukhus i Göteborg.

Jag ber därför att på det livligaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 61, angående merkostnader för 1914 års byggnadsföretag vid armén.

Ang. merkostnader för 1914 års byggnadsföretag vid armén.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 59 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid ar-

Ang. mer-
kostnader för
1914 års bygg-
nadsföretag
vid armén.
(Forts.)

mén å extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor; samt

b) förklara, att nämnda belopp skulle tills vidare utgå av tillfälliga lånemedel för att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för nu till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försåldes, kunde komma att inflyta.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Waldén* och *Hansson* i Stockholm förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs. Härpå yttrade:

Herr *Hansson* i Stockholm: Herr talman! Vid denna punkt ha reservanterna anfört, att de ansett, att utskottets förslag bort hava följande lydelse: »Enligt vad utskottet erfarit har emellertid arbetet på ett flertal av ifrågavarande byggnadsföretag numera helt eller delvis inställt. Utskottet förutsätter att eventuellt ännu pågående arbeten endast bedrivs i den utsträckning, som på grund av redan träffade avtal eller med hänsyn till de uppförda byggnadsdelarnas bevarande mot förstörelse kan anses nödvändigt. Med en sådan begränsning av arbetena torde det vara möjligt att hålla kostnaderna inom ramen för av riksdagen redan anvisade medel. Något anslag till bestridande av merkostnader skulle då icke för nästa år vara behövt.»

Det har också av utskottsmajoriteten satts i fråga, huruvida icke en minskning av beloppet kunde ske, och man har här på sidan 76 i utskottets utlåtande anfört exempel på vilka byggnader, som äro inställda, men där anslag till merkostnader äro upptagna och beräknade.

Jag är icke i tillfälle att kontrollera, huruvida den uppgift, som i utskottsutlåtandet lämnats rörande inställda byggen, är fullt korrekt. Denna uppgift har tillkommit på grund av ett yrkande vid utlåtandets behandling i plenum och har icke varit föremål för närmare prövning vare sig inom avdelningen eller utskottet.

När jag nu ser igenom den förteckning, som lämnats i den kungl. propositionen rörande vilka byggnader, det här gäller, finner jag emellertid vissa byggnader, exempelvis Norrlands artilleriregementes i Östersund och nya byggnader för Bodens ingenjörkår, som jag erinrar mig, att vi behandlat inom försvarskommissionen, och där vi hos Kungl. Maj:t tillstyrkt anstånd tillsvidare med byggnadsarbetena. Jag kan icke erinra mig, huruvida Kungl. Maj:t i dessa saker fattat beslut, men jag har den uppfattningen, att här skett ett inställande i ännu större omfattning, än som omnämnes i utskottets utlåtande.

Då jag i likhet med övriga reservanter har den uppfattningen, att man i avvaktan på försvarsrevisionens resultat och billigare byggnads-kostnader bör begränsa de militära byggena till det minsta möjliga, har jag biträtt förslaget om att här yrka avslag på Kungl. Maj:ts för-

slag om en miljons anvisning till merkostnader och anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. merkostnader för 1914 års byggnadsföretag vid armén.

(Forts.)

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag skall be att få påpeka, att detta anslag är ett förslagsanslag. Om än en del av de byggnader, som uppräknas i förteckningen, komma att inställas eller kanske redan äro inhäberade, så är jag dock absolut övertygad om att anslaget i alla fall behöves för att göra övriga byggnader färdiga.

Skulle så lyckligt vara, att anslaget icke går åt, är ju därmed ingen skada skedd, ty då går ju överskottet helt enkelt till kassafonden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 61 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 64 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 62*, angående merkostnader för byggnadsföretag, beslutade efter år 1914, yttrade

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! På de i reservationen anförda skälen ber jag att få yrka bifall till densamma.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner i ämnet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 63 och 64.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Härpå föredrogs *punkten 65*, angående anslag till sängplatser å länslasarettet i Linköping. Därvid anförde:

Ang. sängplatser å länslasarettet i Linköping.

Ang. säng-
platser å läns-
lasarettet i
Linköping.

(Forts.)

Herr H a n s s o n i Stockholm: Herr talman! På de i reservationen anförda skälen ber jag att få yrka avslag på Kungl. Maj:t förslag.

Herr J ö n s s o n i Revinge: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomma yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 66—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75 och 76.

Lades till handlingarna.

Punkten 77.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Punkterna 1—8.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Ang. istånds-
sättande av ett
pansartorn i
Boden.

Härpå föredrogs *punkten 9*, angående anslag för iståndsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning; och begärdes ordet därvid av

Herr H a n s s o n i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 10—14.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 15 och 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 18, angående anslag till ökat antal sjukhusplatser vid truppförbanden.

*Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 17 i innevarande års proposition med förslag till tilläggsstat för år 1919 hemställde utskottet, att riksdagen måtte för vidtagande av erforderliga förbättringar av sjukhusförhållandena vid arméns truppförband å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Reservation hade dock avgivits av herr *Hansson* i Stockholm, som ansett att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs, varpå

Herr *Hansson* i Stockholm yttrade: Herr talman! I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t gjort framställning om, att man skulle beräkna ett anslag av 400,000 kronor för utvidgning av sjukhusplatserna vid arméns truppförband, och detta skulle ske i avvaktan på proposition. Innan propositionen kom, hade det emellertid blivit anledning förelägga försvarskommissionen frågan om ordnandet av arméns sjukvårdsväsende. Försvarskommissionen hade, vid sin behandling av ärendet, på sitt bord ett större utlåtande av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, i vilket ett program uppgjorts för ordnandet av arméns sjukvårdsväsende. Man hade delat upp de olika saker, som ansågos böra göras, i olika grupper, och där hade man framför allt hävdad, att det första nödvändiga var vidgandet av antalet sjukhusplatser vid arméns truppförband. Det var således samma ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit. Under behandlingen i försvarskommissionen befanns det emellertid, att kommissionen i sin helhet näppeligen under nuvarande situation var beredd att gå med på något program för en mera omfattande utvidgning av arméns sjukvårdsväsende, och slutligen stannade man i diskussionen inför det faktum, att kommissionens majoritet icke önskade biträda, vad sjukvårdsstyrelsen hade förordat. Det framkastades då den tanken, att man dock borde visa sin goda vilja, och kommissionens behandling av ärendet slutade med att man hemställde om att förslag skulle framläggas för riksdagen om att till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag av 400,000 kronor att användas för de smärre förbättringar vid sjukhus, som kunde anses vara av trängande beskaffenhet. Då detta uppslag kom upp i försvars-

Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.
(Forts.)

kommissionen, tillät jag mig interpellera förslagsställaren, vilka förbättringar, som ansågos vara av sådan beskaffenhet. Man kunde då icke ange några särskilda förbättringar, som man önskade. Emellertid blev förslaget antaget av kommissionens majoritet och gick till Kungl. Maj:t. Man finner nu, att departementschefen, som i början av riksdagen ansett det nödvändigt att begära reserverandet av ett anslag av 400,000 kronor för ökade sjukhusplatser vid arméns truppförband, vid framläggandet av den i detta sammanhang utlovade propositionen förändrat innehållet så till vida, att nu begäres 400,000 kronor för vidtagande av sådana smärre förbättringar vid sjukhusen, som av försvarskommissionen ifrågasatts. Icke heller i denna kungl. proposition har närmare angivits, i vilken omfattning sådana förbättringar äro nödvändiga eller var sådana förbättringar skola äga rum.

Hela ärendet ligger således inför riksdagen i det skick, att man här icke har någon möjlighet att ingå i någon realprövning, huruvida ett motiverat behov föreligger eller icke. Man har att på grunder, som hava anförts av försvarskommissionen och av departementschefen, ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett rätt avsevärt belopp, i förhoppning om att Kungl. Maj:t och myndigheterna nog skola veta att begagna detsamma.

Jag är ju en tämligen ny riksdagsman, men jag har inträtt i riksdagen med den uppfattningen, att här härskade den meningen, att riksdagen icke anvisar medel utan att först mycket grundligt ha provat behoven. Det betecknar onekligen en ny princip, om man nu utan möjlighet att pröva behovet, skall anvisa medel, och det betecknar enligt min uppfattning en avsevärd vändning till det sämre från förut tillämpade principer.

Jag har därför inom statsutskottet icke kunnat biträda ett äskande av denna art. Jag anser, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna, att det på den ena eller andra punkten förelåg trängande behov av förändringar, framställning därom bör kunna göras till riksdagen. Men här är förhållandet det, att, då statsverkspropositionen uppgjordes, ansåg Kungl. Maj:t icke, att några sådana trängande förhållanden voro för handen, som motiverade en framställning till riksdagen. Ingen kan påstå, att förhållandena sedan dess ha så förändrats, att nu andra synpunkter skulle behöva göra sig gällande från Kungl. Maj:ts sida.

Det förefaller mig därför, som om synnerligen svaga grunder föreläge för ett bifall till Kungl. Maj:ts äskande i denna punkt, och jag anhåller därför att få yrka bifall till min vid punkten fogade reservation, som avser avslag på Kungl. Maj:ts framställning i ärendet.

Vidare anförde:

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Den ärade talaren på Stockholmsbänken har först klandrat mig som föredragande av detta ärende, därför att jag icke, då statsverkspropositionen uppgjordes, hade saken fullt klar för mig, sådan den förelåg vid tidpunkten för avgivandet av propositionen nr 277. Då statsverkspropositionen avgavs, befann sig icke ärendet i det skick,

att man på något sätt kunde framlägga propositionen med särskilt förslag i ärendet. Därför heter det också i statsverkspropositionen, att Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som skulle komma att avlätas angående beredande av ökat antal sjukhusplatser vid truppförbanden, tills vidare å fjärde huvudtiteln på tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av 400,000 kronor. Sedan detta ärende kommit att föreligga i utrett skick, underställde jag detsamma Kungl. Maj:ts prövning, och då, säger den ärade talaren, blev det något helt annat än vad som förut ifrågasatts. Detta är så till vida riktigt, att man då icke ansåg sig böra gå fram med den fullständiga plan, som vederbörande, som hade ärendet om hand i höstas, nämligen arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, ifrågasatte, men det avsedda ändamålet med anslaget är ju fortfarande alldeles detsamma, nämligen att tillgodose truppförbandens behov av bättre sjukvårdslokaler.

Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.

(Forts.)

Jag skulle mycket väl, om tiden medgäve, för herr Hansson kunna draga upp en exposé rörande beskaffenheten av en hel del av de sjukvårdslokaler, som stå truppförbanden till förfogande, och jag skulle vilja se herr Hansson i vitögat, om han sedan kunde säga, att här icke föreläge något verkligt behov. Jag skulle vilja taga herr Hansson med till Uppsala och med honom besöka Upplands artilleriregementes sjukvårdslokaler, och jag skulle vilja se, om icke herr Hansson då skulle få den uppfattningen, att dessa sjukvårdslokaler behövde den förbättring, som det är avsikten att giva med det nu ifrågasatta anslaget.

Jag förstår herr Hansson i många punkter, men jag förstår absolut icke herr Hansson, då herr Hansson icke vill tillgodose ett så rent humanitärt behov som förbättrad sjukvård åt arméns manskap, såväl officerare och underofficerare som också stamanställda och värnpliktiga. Den uppfattningen kan jag varken dela eller förstå.

Jag hoppas emellertid, att kammaren måtte ha det förtroende för Kungl. Maj:t — fastän den ärade talaren på Stockholmsbanken icke har det — att Kungl. Maj:t skall använda detta anslag på 400,000 kronor så, att det verkligen kommer vår armé på bästa sätt till godo.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Det har ju redan diskuterats tillräckligt om fjärde huvudtiteln, och jag tror därför, att kammaren är mig mest tacksam, om jag icke ingår på något utförligt bemötande av herr Hansson, vilket även kan vara fullkomligt onödigt efter herr krigsministerns här nyss hållna anförande.

Att herr Hanssons position i denna fråga icke är synnerligen stark, visas bäst av att han opererar alldeles ensam, och att han icke fått en enda av statsutskottets medlemmar på sin sida.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Herr Jönsson i Revinge erinrar sig kanske, vad Ibsen någon gång sagt om »den ensamme», och jag tror att på denna punkt är det verkligen den ensamme som har de starkaste skälen på sin sida. Men det är ju en annan sak, om efter förberedande behandling inom vederbörande riksdagsgrupper

Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.

(Forts.)

det visar sig icke kunna gå att över huvud taget vinna någon majoritet för något yrkande om nedsättning utav de militära anslagen.

Det är emellertid en fullkomligt oriktig framställning av min ståndpunkt, om man säger, att jag icke velat vara med om förbättrade sjukvårdsförhållanden vid armén. Tvärt om har jag i en av mina reservationer, och jag tror för övrigt i ett par stycken, givit uttryck åt den uppfattningen, att jag liksom de kamrater, som jämte mig haft handläggningen av detta ärende, är av den meningen att arméns sjuka böra beredas samma goda sjukvård som civila sjuka. Men vi ha dock fått ärendet av Kungl. Maj:t därför att det inträtt förändrade förhållanden, och vi ha sålunda haft att pröva, om under dessa ändrade förhållanden den ena eller andra åtgärden, som under andra förhållanden kunde vara väl motiverad, nu kan anstå. Och då har man från denna utgångspunkt gått att pröva, om denna anordning just nu är så trängande nödvändig, att den icke kan anstå tills den allmänna försvarsrevisionen föreligger.

☛ Beträffande det här framställda förslaget kan jag icke av vad som chefen för lantförsvarsdepartementet anfört känna mig övertygad om att det är detsamma som framförts i statsverkspropositionen. I statsverkspropositionen har uttryckligen äskats anslag för ett ökat antal sjukhusplatser vid armén. Här äskas anslag för förbättrade sjukvårdsförhållanden i anslutning till försvarskommissionens utlåtande, som innebär, att detta anslag skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av smärre förbättringar vid sjukvården. Det föreligger således en klar förändring beträffande ändamålet med detta anslag. Sedan är det en annan sak om man anser, att Kungl. Maj:t nog på bästa sätt skall använda anslaget. Det är uppenbart, att chefen för lantförsvarsdepartementet har den uppfattningen att Kungl. Maj:t skall använda det på bästa sätt, och jag kan tillägga, att jag för min del tror ej att Kungl. Maj:t skall slösa med dessa medel eller använda dem oförståndigt. Men jag har nu en gång den uppfattningen, att innan man går att bevilja anslag här i riksdagen, så bör Kungl. Maj:t sätta riksdagen i tillfälle att reellt pröva behovet. Då vid tiden för statsverkspropositionens avfattande det icke förelåg något trängande behov, som motiverade en framställning till riksdagen om anslag för detta ändamål, kan det icke bättre i närvarande ögonblick föreligga så trängande behov av dessa anordningar, att riksdagen därför skulle avstå sin prövningsrätt angående användningen av beviljade anslag.

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet Nilson: Jag måste först säga, att jag förstår ej den ärade talarens uppfattning att man här skulle betaga riksdagen dess prövningsrätt. Prop. 277 är ju en framställning till riksdagen, att riksdagen måtte pröva de äskanden, som Kungl. Maj:t gjort under denna prop. I statsverkspropositionen förelåg, såsom redan sagts, intet annat än en beräkning av de belopp, som enligt upplysningar, som voro lämnade, skulle vara erforderliga för de ändamål, som i varje fall mycket nära sammanfalla med detta. Jag måste säga, att den uppfattning, som herr Hansson företräder, är så formalistisk, så dogmatisk, så jag har aldrig någonsin

i denna kammare hört en så utpräglad dogmatiker förfäktat sin mening, som vad den ärade talaren här gjort.

Herr Hansson säger det, att ändrade förhållanden inträtt. Ja, nog ha ändrade förhållanden inträtt, men sannerligen har det inträtt så ändrade förhållanden, att sådana som bli sjuka icke behöva ändamålsenlig och lämplig sjukvård. Och förutsättningen för en sådan är, att det finnes sådana lokaler som kunna bereda möjlighet därtill. Vad är det som denna summa skall avses till? Jo, att tillgodose påtagliga brister i flera av de militära sjukhusen i vårt land, såsom att det icke finnes möjlighet att isolera smittosamma sjuka från övriga patienter, att i fråga om andra sjukhus förbättra klosettförhållandena, som därå äro ytterst bristfälliga och ohygieniska, att återigen i andra sjukhus göra erforderliga förbättringar i fråga om värmelednings- och belysningsförhållandena, avhjälpa saknaden av varmvatten och bad o. s. v. o. s. v. Allt detta är sagt i propositionen, och så förhåller det sig. Till det ändamålet är det som Kungl. Maj:t begär detta belopp av 400,000 kronor.

Herr Hansson säger, att han icke kan pröva behovet. Ja, har det varit så, så varför har då icke statsutskottets första avdelning rest till dessa sjukhus eller begärt att få veta, vilka sjukhus det är, och där gjort undersökningar om det är möjligt att med nuvarande anordningar isolera smittosjuka från andra o. s. v.

Jag hoppas att andra kammaren icke måtte biträda herr Hanssons dogmatiska ståndpunkt.

Herr Hansson i Stockholm: Jag tror dock att en dogm kan vara bra, och jag tror, att det är en alldeles riktig, om icke dogm, så en riktig princip att riksdagen skall hålla mycket hårt på sin prövningsrätt. Då svarar statsrådet att ingenting hindrar att statsutskottets första avdelning far ut och tar reda på vad som kan göras. Det är en högst egendomlig uppfattning om den tid, som står statsutskottet till buds, att här skulle vi vara åtnöjda med att Kungl. Maj:t framlägger ett förslag, vari med några allmänna ord angives, att penningarna skola användas för det och det ändamålet, och sedan skola statsutskottets ledamöter fråga ut i detalj, vad det egentligen är som Kungl. Maj:t menar att pengarna skola användas till. Detta sätt att försvåra utskottets prövning beträffande Kungl. Maj:ts förslag tror jag aldrig kommer att vinna erkännande från riksdagens sida.

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet Nilson: Jag vill, på det att den ärade talarens sista anförande icke skall stå alldeles oemotsagt, erinra om, att i prop. 277 finnes en fullständig redogörelse för förhållandena inom olika sjukhus, och det finnes möjlighet för envar av kammarens ledamöter att ta kännedom om dessa förhållanden. Övriga handlingar som tillhöra ärendet hava stått statsutskottet tillhanda.

Herr Hansson i Stockholm: Den redogörelse, som lämnats i propositionen, utgöres av det förslag, som har utarbetats av arméns

Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.
(Forts.)

Ang.
ökat antal
sjukhusplatser
vid trupp-
förbanden.
(Forts.)

sjukvårdsstyrelse. I detta förslag ha de behov som förefinnas gruppe-
rats i olika grupper, och den grupp, som närmast upptager frågan om
de smärre anordningarna, är satt som den sista gruppen, för vilken
sjukvårdsstyrelsen för sin del anser, att anslag i sista rummet bör
beviljas. Det föreligger sålunda icke i propositionen på detta sätt an-
givet något sådant trängande behov, som här skulle motivera anslaget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propo-
sitioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till
den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemstäl-
lan av kammaren bifallen.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 28—30.

Lades till handlingarna.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,50 e. m. för att
åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag, detta plenum
komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.